Eodem modo loquuntur SS. Patres: Chrysostomus enim homil. 25. sic ait: *Cum benedictionem dico Eucharistiam dico*. Ambrosius de iis qui initiantur cap. 9. *Hic est panis quem benedictio consecravit: major est vis benedictionis quam naturæ, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur*. Cyprianus de cœna Domini: *Calix benedictione sollemni sacratus, ad totius hominis vitam, & salutem proficit*: Demum S. Cyrillus lib. 4. in Joann. cap. 17. & lib. 1. cap. 13. consecrationem vocat *benedictionem mysticam*: Ergo juxta SS. Patres, benedictio panis & vini facta a Christo in nocte cœnæ, fuit ipsa consecratio.

56 Ratio etiam id suadet, nam benedictio fieri solet verbis, nulla autem possunt assignari verba quibus Christus panem benedixit, nisi ea quæ referuntur ab Evangelistis, unde cum illa sint verba consecratoria, dicendum est, Christum benedixisse verbis consecratoriis, atque adeo benedictionem & consecrationem fuisse eamdem actionem.

57 Ad locum vero Tridentini supra adductum, respondet Joannes a S. Thoma in Tractatu de approbatione doctrinæ D. Thomæ, qui habetur initio tomi primi in primam partem: *quod stando in præcisa constructione grammaticali, duplicem sensum possunt facere illa verba. Primo sic, quod ly* post benedictionem, *referatur & construatur cum ly* testatus est, *& tunc sensus est: prius dedit benedictionem, & post illam testatus est, se dare corpus suum. Et in hoc sensu procedit objectio. Secundo, quod ly* post benedictionem, *referatur, & construatur cum ly* dare corpus suum. *Et tunc est sensus, quod Christus testatus est illis se dare corpus suum, id est, id quod post benedictionem, seu consecrationem, est corpus suum. Et in hoc sensu benedictio est consecratio: & hunc sensum nos accipimus, qui etiam legitimus est. Sicut si quis diceret: post Baptismum regeneratur homo, accipit characterem, & fidem, sensus enim est quod regeneratus post Baptismum, seu per ipsum Baptismum, & non ante, accipit fidem &c. Sic testatus est Christus se dare illis corpus post benedictionem; id est quod corpus suum est post benedictionem, & non ante*. Hæc prædictus Auctor loco citato.

58 Ab objectionem ergo, cujus occasione hæc adducta sunt, in forma respondeo, negando Antecedens, & ad ejus probationem dicendum cum S. Thoma hic art. 1. ad 1. quod cum Evangelistæ dicunt, quod *Jesus accepit panem, benedixit, fregit, deditque Discipulis suis dicens, Accipite & manducate, Hoc est corpus meum*, non est sic intelligendum, ut eo ordine hæc facta fuerint quo referuntur, quia, ut docet Augustinus lib. de consensu Evangelistarum cap. 30. & 44. Evangelistæ non semper eumdem ordinem in recitando servaverunt, quo res gestæ sunt, sed res gestas interdum narraverunt ordine præpostero: Unde sensus horum verborum est: Accepit Jesus panem, & gratias agens, benedixit dicens, *Hoc est corpus meum*. Vel. ut ait Sanctus Thomas, significant quod cum Jesus benediceret, frangeret & daret Discipulis suis, hæc verba dixit: Accipite & manducate, *Hoc est corpus meum*.

ARTICULUS IV.

Utrum verba consecrationis formaliter & significative, seu assertive, a Sacerdote proferantur, vel solum historice & recitative?

§. I.

Explicatur titulus, & difficultas proposita, unica conclusione resolvitur.

PRo tituli explicatione sciendum est, illud pronuntiari seu dici historice, sive quod idem est, recitative aut materialiter, quod tantum refertur tamquam ab alio dictum: ita ut illud ipsum non asseratur, vel negetur, sed tantum illud ab alio fuisse dictum enuntietur; ut cum dicimus, *Aristoteles dixit mundum esse ab æterno*. Formaliter vero & significative seu assertive aliquid dicimus, quando per verba quæ pronuntiamus, aliquid affirmare vel negare intendimus, ut cum dicimus, *Deus est trinus in personis, Deus est incarnatus, &c.* Hinc emergit quæstio, & controversia inter Theologos, quonam ex his modis verba consecrationis a Sacerdote proferantur? Nam Innocentius III. lib. 4. de Euchar. cap. 17. Durandus in 4. dist. 8. quæst. 2. Major quæst. unica ad 2. Picus Mirandulanus in Apologia suarum assertionum quæst. 10. Ambrosius Catharinus opusc. de verbis consecrationis, & Alphonsus Salmeron tomo 8. in Evang. Tract. 13. docent ea recitative tantum & historice proferri. E contra Marsilius, Gabriel, & alii, quos ex Recentioribus sequuntur Vasquez, & Amicus, existimant ea assertive tantum, seu formaliter & significative proferri. Pro resolutione difficultatis, & veræ sententiæ explicatione

60 Dico breviter, ea recitative simul & assertive proferri. Ita communiter docent Theologi cum D. Thoma hic art. 5. & super caput 26. Matthæi, versu 26. ubi sic ait: *Dicendum quod recitative dicuntur, & significative*. Et quidem quod historice & recitative dicantur, patet ex contextu Canonis, ubi sic dicitur: *Qui pridie quam pateretur, accepit panem in sanctas & venerabiles manus suas, & elevatis oculis in cælum, ad te Deum suum patrem omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, & fregit, deditque Discipulis suis, dicens, Accipite & manducate ex hoc omnes, Hoc est enim corpus meum*. Ubi particula *dicens*, manifeste significat, Christum verba illa facramentalia dixisse, eademque referri tamquam a Christo dicta. Id etiam aperte colligitur ex illa particula *Enim*, quam Ecclesia adjecit: nisi enim verba formæ recitative proferantur, incongrue & inutiliter addita fuisset particula illa conjunctiva, nam hæc additur ad connectenda verba formæ cum præcedentibus, quæ tantum recitative proferuntur, & eatenus connectuntur, quatenus referuntur eodem modo a persona Christi dicta.

Quod autem sensu quoque formali seu assertivo & significativo enuntientur, probatur primo quia ex Florentino 61
in decreto unionis, Ambrosio lib. 4. de Sacrament. cap. 4. aliisque SS. Patribus, Sacerdos consecrans, loquitur in persona Christi: Sed in persona Christi non loqueretur, si tantum historice referret Christum ea verba dixisse; qui enim tantum recitat verba alterius, non loquitur in persona illius, seu in propria, cum ejus personam non induat, ut illam in se exprimat & repræsentet: Ergo Sacerdos non refert mere historice verba consecrationis, sed assertive quoque & significative ea pronuntiat.

Dices, ea solum ratione Sacerdotem consecrantem dici 62
loqui in persona Christi, quia hoc sacramentum conficit per virtutem sibi a Christo communicatam, non vero ex eo quod personam illius gerat & repræsentet.

Sed contra: Sacerdos peculiari nomine ac titulo in hoc sacramento in persona Christi loquitur, quo non loquitur dum alia sacramenta ministrat, cum Concilium de alio sacramento non dixerit, quod illud Sacerdos in persona Christi loquens conficiat; Sed reliqua sacramenta conficit in virtute & potestate a Christo sibi communicata; Ergo non ea solum ratione Sacerdos consecrans dicitur loqui in persona Christi, quia agit per virtutem sibi a Christo communicatam.

Probatur secundo: Si Sacerdos verba consecrationis hi- 63
storice tantum & recitative proferret, ea non proferret supra præsentem materiam, sed supra aliam quam in ultima cœna Christus consecravit: nam significarent tantum conversionem materiæ quam Christus tunc accepit in manus, & præsentiam corporis & sanguinis sub ejusdem materiæ speciebus: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

Respondent Adversarii, hæc verba a Christo in cœna 64
fuisse etiam virtute enuntiata supra omnem materiam, quæ futuris Sacerdotibus consecrabilis erat: sicut dicunt Patres, Christum per contactum aquæ Jordanis, qua fuit a Joanne baptizatus, consecrasse omnes aquas quibus baptizandi erant reliqui.

Sed hoc temere & sine fundamento asseritur, cum nec sancti Patres illud insinuent, nec ex verbis Scripturæ colligatur, nec exemplum illud hoc suadeat; nam Christum per contactum aquæ Jordanis, consecrasse omnes aquas, non est aliud quam ipsum per institutionem Baptismi in materia aquæ, effecisse ut omnes aquæ essent idonea materia ad hoc sacramentum. Similiter ergo, vi consecrationis primi panis & calicis fuisse reliquos virtute consecratos, non est aliud quam vi primæ illius institutionis, qua fuit hoc sacramentum in pane & vino usuali institutum, omnem postea panem ex tritico, & vinum de vite, fuisse factam idoneam materiam ad hoc conficiendum.

Tertio suaderi potest eadem pars ex alio inconvenien- 65
ti quod sequitur ex adversa sententia. Si enim verba consecrationis non haberent vim consecrandi, nisi recitative prolata, sequeretur Sacerdotem non consecraturum, qui sic diceret, & nihil amplius, *Hoc est corpus meum*; tunc enim historice non referret Christum ea dixisse. Sed hoc erroneum est, & contra communem Theologorum sententiam, ut patet ex dictis art. 1. Ergo &c.

§. II.

Solvuntur objectiones.

OBjicies primo: Eodem modo Sacerdos pronuntiat ver- 66
ba consecrationis, quo præcedentia, ut constat ex participio, *dicens*, quod non minus refert Christum dicentem verba formæ, quam verba illam præcedentia: Sed verba præcedentia formam panis, ut sunt illa, *Accipite & manducate ex hoc omnes*, recitative tantum proferuntur a Sacerdote, cum illa tantum referantur ut a Christo dicta suis Discipulis in ultima cœna: Ergo & verba consecrationis.

Confirmatur: Si Sacerdos verba formæ non pure reci- 67
tative, sicut & præcedentia, referret, sed etiam formaliter & significative proferret, vel hoc faceret in propria persona, vel in persona Christi? Neutrum dici potest; Ergo &c. Minor quoad primam partem patet. Si enim Sacerdos in propria persona verba formæ proferret, illa essent

essent falsa, quia per ly *corpus meum*, intelligeretur corpus ipsius Sacerdotis consecrantis. Probatur vero quantum ad secundum: si enim in persona Christi verba formæ proferat, propositio erit falsa, quantum ad ista verba: *Qui pro vobis & pro multis effundetur*, cum non sit amplius gloriosus Christi sanguis effundendus.

68 Ad objectionem respondeo negando Majorem; Sacerdos enim consecrans, verba præcedentia formam pronuntiat solum recitative, referendo quæ Christus in ultima cœna protulit; verba autem formæ, non historice tantum & recitative profert, sed etiam assertive, & enuntiative, per ea in persona Christi asserendo, quæ ipsa supra præsentem materiam practice significant. Ad probationem vero in contrarium, dicendum est, participium illud *dicens*, significare quidem Christum verba sacramentalia dixisse, eademque referri a Sacerdote tamquam a Christo dicta, ut supra annotavimus; non denotare tamen Sacerdotem ea solum historice & recitative proferre; cum non repugnet Sacerdotem in persona propria, verba illa recitative proferre, & in persona Christi quam repræsentat, ea assertive & enuntiative dicere.

69 Ad confirmationem dicatur, Sacerdotem verba formæ proferre in persona Christi: Ad id vero quod in contrarium adducitur, patet responsio ex dictis artic. 2. §. 3. in solutione quartæ objectionis; ibi enim ostendimus, Sacerdotem vere & enuntiative dicere, *Hic est calix sanguinis mei qui pro vobis effundetur*, quia hæc verba proferuntur ab illo ut constituto præsente, per implicitam & generalem intentionem, tempori illi quo Christus hæc verba primum protulit.

70 Objicies secundo: Hi duo modi proferendi, scilicet significative & recitative, sunt inter se oppositi & incompossibiles; nam qui recitat & refert verba alterius, non habet intentionem idem significandi; propterea qui refert hæresim aut mendacium alterius, non ideo mentitur aut est hæreticus: Ergo Sacerdos consecrans non potest verba formæ significative & recitative simul proferre.

71 Respondeo negando Antecedens; quamvis enim hi duo modi proferendi non semper sint simul, ut patet ex instantiis adductis de hæresi & mendacio, non sunt tamen inter se oppositi & incompossibiles, non enim repugnat quod eadem persona & nomine proprio eamdem locutionem recitet ut ab alio prolatam, & simul enuntiative & significative eam proferat nomine alterius; sicut cum Sacerdos in Missa eamdem Orationem dominicam simul recitat ut a Christo dictam, & enuntiat, per eam petendo quæ in ea petere docemur. Similiter ergo idem Sacerdos super materiam consecrationis sacramentalia verba pronuntians, potest illa velut a Christo dicta referre, & simul Christum imitari, ejusque personam induendo, asserere super materiam propositam, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*.

§. III.

Corollarium notatu dignum.

72 EX dictis intelliges, propositiones illas, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, ut a Sacerdote prolatas, esse verissimas, cum enim Sacerdos celebrans loquatur in persona Christi, vere potest dicere, *Hoc est corpus meum*, quamvis sub speciebus panis non ponat nisi corpus Christi, sicut Angelus personam Dei repræsentans, vere dicebat, *Ego sum qui sum*.

73 Dices: Illa propositio est falsa in qua prædicatum attribuitur subjecto cui non convenit: Sed prædicatum hujus propositionis, *Hoc est corpus meum*, attribuitur subjecto cui non convenit: Ergo est falsa. Minor probatur. Subjectum hujus propositionis est substantia panis: Sed falsum est substantiam panis esse corpus Christi: Ergo &c. Major probatur, quia pronomen demonstrativum *hoc*, demonstrat substantiam quæ tunc erat sub speciebus panis, quando proferebatur.

74 Respondeo negando Minorem, ad cujus probationem, nego Majorem, & ejus probationem; nam licet pronomen *hoc* significet substantiam aliquam singularem sub accidentibus contentam, non tamen illam significat determinate, sed solum vage, ut patet in communi modo loquendi: Petrus enim, verbi gratia, ambulans per hortum Joannis, & advertens aliquam herbam, vere dicit, *hac herba nascitur in horto meo*: ubi pronomen *hac* non supponit pro illa singulari determinata herba quam demonstrat, sed pro singulari vage, sive pro alia ejusdem speciei.

75 Dices rursus: Si propositio illa esset vera, vel objectum illius prius esset quam veritas ejusdem, vel posterius? Non primum, quia propositio illa in quantum vera efficit suum objectum, ponit enim corpus Christi sub speciebus: Ergo objectum non potest esse prius, cum omnis effectus sit posterior sua causa. Non etiam secundum, quia ex eo quod res est vel non est, propositio dicitur vera vel falsa, ut ait Aristoteles 1. Perihermenias: Ergo prius est objectum propositionis esse, quam verificari propositionem quæ illud enuntiat.

Respondeo eligendo secundam partem dilemmatis, & 76
ad probationem in contrarium, distinguendo Antecedens; Ex eo quod res est propositio speculativa dicitur vera, concedo. Practica, nego. Sicut ergo quia cognitio divina habet caussare veritatem in rebus, prius est quod Deus cognoscat rem esse, quam sit ipsa res, ut in Tractatu de scientia Dei fuse ostendimus, disp. 3. art. 3. Ita pariter, quia hæc propositio, *Hoc est corpus meum*, ut a Sacerdote consecrante profertur, practica est, prius natura est quod corpus Christi sub speciebus panis ponatur, quam quod illa verificetur.

Instabis: Propositio practica affirmat aliquid esse in re: Ergo supponit rem ita esse.

Respondeo distinguendo Antecedens: affirmat aliquid esse in re, quod tunc fiat, concedo. Quod præsupponatur, nego.

Quærunt hic aliqui, an verba consecrationis physice 77
instrumentaliter producant sub speciebus Eucharisticis substantiam corporis Christi, subindeque ab eis physice substantiam panis & vini expellant: Sed resolutio hujus difficultatis pendet ex dictis in Tractatu de sacramentis in communi, de caussalitate sacramentorum novæ legis; nam eodem modo asserunt SS. Patres verba consecrationis efficere corpus & sanguinem Christi, quo alia sacramenta caussant gratiam: unde sicut ibi ostensum est, quod ut dicta Scripturæ, Conciliorum, & SS. Patrum, in sensu proprio salventur & verificentur, dicendum est, sacramenta novæ legis physice instrumentaliter caussare gratiam, idem asserendum est de verbis consecrationis respectu productionis corporis & sanguinis Christi sub speciebus Eucharisticis, & expulsionis substantiæ panis & vini ab illis. Quare S. Thomas hic art. 4. docet verbis illis inesse virtutem creatam ad perficiendam istam conversionem. Et in resp. ad 2. negat dari instrumentum creationis, quod tamen concedit pro ista conversione. Ubi manifestum est ipsum loqui de instrumento physico, non vero de pure morali. Tum quia non est necesse ponere virtutem aliquam creatam in instrumento morali, cum instrumentum morale non influat per virtutem physicam in effectum, sed agens principale se solo ad positionem illius rei operetur. Tum etiam, quia nulla est repugnantia quod detur instrumentum morale creationis, quia non repugnat quod ad intercessionem alicujus Sancti, vel ad prolationem aliquorum verborum, Deus se solo creet Angelum vel animam; sicut multoties propter preces alicujus Sancti datur alicui filius, & creatur anima illius.

Argumenta vero quæ contra hanc D. Thomæ senten- 78
tiam militant, loco citato, solide & perspicue soluta sunt. Duo solum restant breviter hic expedienda. Primum est, quod si verba consecrationis physice instrumentaliter concurrant ad productionem corporis Christi sub speciebus, etiam ipsa Christi humanitas habebit eamdem caussalitatem, cum illa sit instrumentum conjunctum Verbi divini, ad producendos eosdem effectus quos per sacramenta ut per instrumenta separata operatur: Sed videtur impossibile quod humanitas Christi instrumentaliter physice ad hunc effectum concurrat, alioquin ipsa Christi humanitas seipsam produceret: Ergo pariter repugnare videtur, quod verba consecrationis physice instrumentaliter concurrant ad productionem corporis Christi sub speciebus Eucharisticis.

Verum huic difficultati facile respondetur, negando 79
Minorem, licet enim humanitas Christi non possit esse instrumentum ad productionem sui absolute & simpliciter, bene tamen ad productionem, ut ex pane, & in sacramento; quia est repugnantia quod humanitas Christi supponatur existens absolute, & supponatur non existens tali modo, subindeque ut existens absolute & in propria specie, instrumentaliter concurrat ad sui productionem sub tali modo.

Secundo objici potest, quod conversio panis in corpus 80
Christi non minus excellens & miraculosa videtur, quam creatio: Ergo cum juxta D. Thomam 1. p. q. 45. art. 5. repugnet creaturam esse instrumentum physicum creationis, videtur etiam impossibile, quod verba consecrationis physice instrumentaliter ad productionem corporis Christi sub speciebus Eucharisticis concurrant.

Respondeo, dato Antecedente, negando consequentiam 81
& paritatem, licet enim concedatur quod conversio ista sit actio excellentior quam creatio, non tamen est ita difficilis respectu creaturæ; quæ actio creaturæ debet recipi in aliquo subjecto quod præsupponatur, ut illa operetur; quod subjectum non præsupponitur in creatione, bene tamen in transubstantiatione; unde quamvis repugnet dari instrumentum physicum creationis, non tamen transubstantiationis.

DISPUTATIO VIII.

De effectibus Sacramenti Eucharistiæ.

Ad quæst. 79. D. Thomæ.

QUæ ad hujus mirabilis sacramenti effectus attinent, tot difficultatum scholasticarum nodis implexa non sunt, quam quæ hucusque pertractavimus; unde & brevius & facilius ab illis nos expediemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Qui sint præcipui hujus sacramenti effectus?

2 Dico primo, proprium & principalem hujus sacramenti effectum, esse gratiam, per modum nutritionis & augmenti in vita spirituali. Ita colligitur ex Florentino in Decreto Eugenii, ubi hoc sacramentum habere dicitur *omnem effectum quem materialis cibus & potus quoad vitam agunt corporalem, sustentando, reparando, augendo &c.* Et ex Tridentino sess. 13. cap. 2. ubi sic habetur: *Sumi autem voluit* (Salvator noster) *sacramentum hoc tamquam spiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viventes vita illius qui dixit: Qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Quibus verbis rationem fundamentalem nostræ conclusionis insinuat: Hoc enim sacramentum per modum cibi & potus institutum est juxta illud Joan. 6. *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus:* Ergo sicut cibus materialis corpus nutrit, & auget; ita Eucharistia animam nutrit, auget, & roborat, & ut loquitur Ambrosius lib. 5. de sacram. cap. 4. *Animæ nostræ substantiam fulcit*: quod aliter præstare nequit, quam tribuendo gratiam per modum nutritionis & augmenti in vita spirituali. In quo a ceteris sacramentis differt: alia enim sacramenta ad alios effectus & fines peculiares gratiam conferunt, Baptismus ad regenerationem, Confirmatio ad fidem fortiter & constanter propugnandam, Pœnitentia ad resurgendum a peccatis, Extrema-Unctio ad levamen ægritudinis, & felicem ac facilem exitum ex hac vita, Ordo ad conferendam potestatem conficiendi aut ministrandi valide sacramenta, Matrimonium ad conjuges sanctificandos, muniendosque subsidiis, quibus convenienter status conjugalis sustineri possit. Dico secundo, hoc sacramentum, quantum est de se, causare etiam quamdam gratiam actualem, nempe excitationem caritatis, & actualem refectionem, eum quadam dulcedine, & gaudio spirituali. Ita D. Thomas hic art. 1. ad 2. ubi ait: *Per hoc sacramentum, quantum est ex sui virtute, non solum habitus gratiæ & virtutis confertur, sed etiam excitatur in actum, juxta illud 2. ad Corinth. 5. Caritas Christi urget nos. Et inde est quod ex virtute hujus sacramenti anima spiritualiter reficitur, per hoc quod anima spiritualiter delectatur, & quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis divinæ*; secundum illud Cant. 5. *Comedite amici, & bibite & inebriamini charissimi.* Unde in Clementina unica *de Reliquiis, & veneratione Sanctorum*, Eucharistia vocatur *panis habens omne delectamentum, & omnis saporis suavitatem, & impinguans non corpus, sed cor; non carnem, sed animam; non ventrem, sed mentem.* Et D. Thomas opusc. 58. dicit, quod in hoc sacramento *dulcedo in proprio fonte degustatur*, & in officio quod de hoc mirabili sacramento jussu Urbani IV. edidit, ei accommodat illud Genes. 49. *Pinguis est panis ejus, & præbebit delicias Regibus.*

3 Similia docent SS. Patres; Cyprianus enim serm. de cœna Domini hæc scribit: *Panis iste Angelorum, omne delectamentum habens, virtute mirifica, omnibus qui digne & devote sumunt, secundum suum desiderium sapit, & amplius quam manna illud eremi implet & satiat edentium appetitus, & omnium carnalium saporum irritamenta, & omnium exsuperat dulcedinum voluptates.* Ambrosius in lib. 5. in Lucam: *Qui domicilio Christum recipit interno, maximis delectationibus exuberantium pascitur voluptatum.* Laurentius Justinianus de casto connubio Verbi & animæ c. 24. hoc sacramentum appellat, *pabulum suave, refectionem jucundam, mellifluum mannæ*, quia revera in eo Christus animam mira dulcedine & suavitate profundit, satiatque nos de torrentibus mellis & butyri, juxta illud Job 20. *Non videat rivulos fluminis, torrentes mellis, & butyri*, quod D. Gregorius 15. Moral. cap. 9. accommodat ad Christum: *Mel quippe* (inquit) *ex aere, butyrum vero ex carne est: summi autem Patris unigenitus, cum sit Deus super omnia, homo factus est inter omnia, qui cum nos dulcedine Divinitatis suæ, & mysterio Incarnationis suæ replevit* (in Eucharistia) *melle nos pariter & butyro satiavit.*

4 Docent etiam aliqui ex SS. Patribus, ad miram hujus dulcissimi sacramenti suavitatem explicandam, quod in eo Divina Sapientia suam divinitatem & humanitatem ad modum lactis nobis exhibet: juxta illud Isaæ 60. *Mammilla Regum lactaberis.* Ita August. concione 1. in Psalm. 33. ubi hæc scribit: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Ecce cibus sempiternus, sed manducant Angeli, manducant superni Virtutes, manducant cælestes spiritus, & manducant, & saginantur: quis autem homo posset ad illum cibum? Unde cor tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo ut mensa illa lactesceret, & ad parvulos perveniret.* Similia habet Hugo a S. Victore lib. 1. Miscell. tit. 25. *Sapientia* (inquit) *sursum panis erat, & versa est deorsum in lac; in Divinitate Panis, in humanitate lac; & nutritus est parvulus lacte humanitatis, ut crescens & convalescens capere possit cibum Divinitatis.* Unde non immerito quidam hoc sacramentum appellat, *Divinorum uberum lac, Isaiæ vaticinio promissum.*

Nec obstat quod nonnulli hujus lactis cælestis, ex divina mammilla expressi, suavitatem non sentiant; habent enim palatum mentis, noxiis humoribus & terrenorum delectationibus infectum, subindeque incapax percipiendi cælestem illam suavitatem & dulcedinem. Unde Bernardus serm. 6. de Ascensione: *Erat omnino si quis cælestem illam dulcedinem huic cineri, divinum illud balsamum huic veneno, charismata illa Spiritus misceri posse hujusmodi illecebris arbitratur.* 5

Adde cum Cajetano hic quæst. 79. art. 1. quod quamvis augmentum gratiæ, & dulcedo spiritualis, sint hujus sacramenti effectus, non habent tamen necessariam connexionem, sed possunt ab invicem separari. Nam in Christo secundus effectus fuit sine primo, ut docet D. Thomas hic quæst. 81. art. 1. ad 3. ubi ait quod quamvis in Christo gratia non fuerit augmentata ex susceptione hujus sacramenti, habuit tamen spiritualem delectationem. E contra vero (inquit Cajetanus) augmentum habitualis gratiæ ex hoc sacramento in valde multis credimus contingere, qui digne ad hoc sacramentum & devote accedunt, & tamen expertes sunt spiritualis dulcedinis, ita ut ipsorum vox ad Patrem cælestem sit: *Ecce tot annis servio tibi, & nunquam dedisti mihi hœdum, ut cum amicis meis epularer*; & tamen filius erat qui vere dicere potuit: *Nunquam mandatum tuum præterivi*, Lucæ 15. Sicut ergo Sacramentum Extremæ-Unctionis non semper caussat sanitatem corporis, sed solum cum expedit ad salutem animæ, & non est impedimentum ex parte recipientis, ita nec Eucharistia semper caussat delectationem & fervorem spiritualem (præcipue sensibilem, & redundantem in inferiores potentias) sed solum prout expedit ad augmentum gratiæ & virtutum, vel cum ex indispositione subjecti ei non ponitur impedimentum, ut contingit in illis qui cum distractione, & absque attentione & devotione actuali, ad hoc sacramentum accedunt.

Addo ex D. Thoma opusc. 58. cap. 22. quod *sicut medicus peritus quandoque quibusdam dat medicinam dulcem palato corporis, & quandoque non sic, sed dulcem palato mentis, quæ quamvis non gustari, tamen bene sapit rationi, pro eo quod sanam mentem delectat. Sic dominus dat suis fidelibus dulce semper corpus: sed dulcedinem suam alio modo istis, alio istis, prout cuiliber expedire novit. Hinc est quod quidam dulcedinem istam sapiunt per affectum, & ardentiore delectantur devotione, & alii eamdem dulcedinem sapiunt per pium intellectum, & sufficienti resciuntur utilitate in eo quod credunt & intelligunt per hunc cibum sanctum veram vitam obtinere. Igitur* (concludit S. Doctor) *quamvis non sapis dulcedinem Domini primo modo, idest, per affectum firmæ devotionis, sapis tamen secundo modo, scilicet per intellectum multæ utilitatis.* 6

Dico tertio: Hoc Sacramentum tollit peccata venialia, & præservat a mortalibus. Ita docet Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 2. dicens: *Hoc sacramentum esse antidotum, quo liberamur a peccatis quotidianis, & a peccatis mortalibus præservamur.* 7

Quod tollat peccata venialia, ex duplici capite provenit, ut docet S. Thomas hic art. 4. Primo ex ipsa ratione gratiæ cibantis, quia proprium est alimenti, non solum nutrire, sed etiam restaurare quod per calorem naturalem perditur: Sed per peccata venialia quotidie perditur de fervore & calore caritatis: Ergo per cibum spiritualem restaurari debet. Secundo habet tollere peccata venialia mediate, quatenus excitat fervorem caritatis, quo remittuntur venialia, quæ non ipsi habitui, sed exercitio seu fervori caritatis opponuntur. Unde merito a B. Ambrosio lib. 5. de sacram. cap. 4. dictum est: *Iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis.*

Quod vero a mortalibus præservet, probatur discursu D. Thomæ hic artic. 6. Cum enim peccatum mortale sit quædam spiritualis mors animæ, sicut dupliciter contingit corpus præservari a morte, primo in quantum natura hominis interius roboratur contra corruptiva, & sic præservatur a morte per cibum & medicinam, secundo per hoc quod munitur contra exteriores impugnationes, & sic præservatur per arma quibus munitur corpus: ita & hoc sacramentum duplici illo modo præservat animam a morte spirituali peccati, primo quidem quia interius roborat ipsam, tamquam spiritualis cibus & medicina; secundo quia hoc sacramentum est quoddam signum memorativum passionis Christi, per quam victi sunt dæmones, & ideo repellit omnem dæmonum impugnationem, & præbet auxilia ad vincendas omnes eorum tentationes, juxta illud Psalmi 22. *Parasti in conspectu meo mensam adversus omnes qui tribulant me.* Unde Ignatius in Epistola ad Ephesios post medium: *Studete frequenter accedere ad Eucharistiam Dei & gloriam: quando enim hoc ipsum assidue agitur, expelluntur Satanæ potestates, qui suos actus convertit in sagittas ignitas ad peccatum.* Et Ambrosius serm. 8. in Psalm. 118. *Moyses agnum immolavit, ut manducantes eum non occuparentur* (idest non circumvenirentur) *exterminatoris insidiis, ne inermes & vacuos spiritualis alimenti, nocturna spicula tenebrosi hostis opprimerent. Præveni & tu insidias tentatoris, instaura prius cæleste convivium: Adveniendum in Ecclesiam, celebranda oblatio: Tunc paratus assiste, ut accipias tibi munimentum, ut corpus edas Domini Jesu, in quo remissio peccatorum est, postulatio divinæ reconciliationis, & protectionis æternæ. Suscipe Dominum Jesum tuæ mentis hospitio; ubi corpus ejus, tibi Christus est: Cum hospitium tuum adversarius viderit occupatum cælestis fulgore præsentis, intelligens locum tentamentis suis interclusum per Christum esse, fugit &c.* Similia habet Chrysostomus homil. 45. ubi ait quod *ut leones flammam spirantes, sic ab illa mensa discedimus, terribiles facti diabolo.* Subditque paullo post, quod *hic mysticus sanguis dæmones procul pellit, cum enim dominicum sanguinem in nobis videnr, in fugam vertuntur &c.* Et infra: *Quod si ejus figura tantam habuit vim in templo Hebræorum & in Ægypto, quando liminaribus aspersus & inunctus est sanguis agni, multo magis veritas &c.* Demum Cyprianus Epist. 54. ait, *Non esse idoneum ad martyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælium; quia mens deficit, quam recepta Eucharistia non erigit & accendit.* 8

Dico quarto: sacramentum Eucharistiæ caussat perseverantiam, & gloriæ adeptionem.

Prima pars patet ex supra dictis. Tum quia Eucharistia cum sit instituta per modum cibi, nutrit & fovet vitam spiritualem. Tum etiam, quia habet præservare a peccatis mortalibus: præservando autem a peccatis, confert perseverantiam, quia impedit destructionem gratiæ. Tum denique, quia confert auxilia ad perseverandum, & ad vincendas tentationes carnis & diaboli, juxta illud quod canit Ecclesia in officio hujus admirabilis sacramenti a D. Thoma edito.

O Salutaris hostia,
Qua cœli pandis ostium:
Bella premunt hostilia:
Da robur, fer auxilium.

Secunda vero pars, nempe quod Eucharistia causset adeptionem gloriæ, constat ex verbis illis Christi Joan. 6. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*: vita enim æterna, est vita gloriæ.

Multiplici vero titulo habet illam caussare. Primo, quia est caussa gratiæ, quæ est radix & semen gloriæ, & hoc est illi commune cum aliis sacramentis.

Secundo specialiter, quia, ut diximus, caussat perseverantiam in gratia: perseverantia autem, est veluti janua per quam electi intrant in palatium regni cælestis, & *sola est* (ut ait Bernardus) *cui æternitas redditur, vel quæ æternitati hominem reddit.*

Tertio, quia est memoriale passionis Christi, quæ aperuit nobis aditum vitæ æternæ, juxta illud Pauli ad Hebræos 10. *Habentes fiduciam in introitu Sanctorum*, scilicet cælestium, *in sanguine Christi.*

Quarto, quia Eucharistia est veluti Christi testamentum, juxta illud Christi: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*: testamentum vero confert jus ad hæreditatem: Ergo ex vi hujus sacramenti habemus jus quoddam speciale ad Christi hæreditatem, quæ est vita æterna, & qui illud digne sumunt, instituuntur hæredes vitæ æternæ, juxta illud Apostoli ad Hebræos 9. de Christo: *Novi testamenti mediator est, ut morte intercedente, &c. qui vocati sunt, accipiant repromissionem æternæ hæreditatis.*

Quinto, hoc sacramentum habet caussare gloriam, ratione rei significatæ, significat enim refectionem spiritualem, & unionem fidelium inter se & cum Christo, tamquam membra cum capite, quæ per species panis & vini designantur: illa vero imperfecte solum habentur in præsenti vita, perfecte autem in statu gloriæ, juxta illud Augustini tract. 26. in Joan. *Cum cibo & potu id appetant homines, ut non esuriant neque sitiant, hoc verasciter non præstat nisi iste cibus & potus, qui eos a quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit, in societate Sanctorum, ubi pax erit & unitas plena, atque perfecta.*

Sexto, quia hoc sacramentum (ut ait Trident. sess. 13. cap. 2.) *est pignus futuræ nostræ gloriæ & perpetuæ felicitatis.* Quam rationem insinuat D. Thomas opusc. 58. c. 20. ubi sic discurrit: *Si ergo corpus Christi sumptum, pignus est vitæ æternæ, & pignus non dimittitur, donec id pro quo impignoratur, accipiatur, projecto per hoc ad vitam æternam perducimur.*

Demum hoc sacramentum viaticum appellatur, quia hic præbet nobis viam, & dat virtutem perveniendi ad patriam. In cujus figuram dicitur 3. Reg. 19. quod *Elias comedit, & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Oreb.* Unde Hieronymus in cap. 15. Matthæi: *Non vult Jesus dimittere jejunos, ne deficiant in via: verisimiliter ergo qui sine cælesti pane ad optatam mansionem pervenire festinat. Unde Angelus ad Eliam: Surge & manduca, quia grandem viam ambulaturus es.* Et Ambrosius precatione 1. quam pro Missæ præparatione composuit: *Manducat te Angelus ore pleno* (in patria) *Manducet te peregrinus homo pro modulo suo, ne deficere possit in via.* Item Gaudentius tract. 2. in Exodum sub finem: *Hoc est viaticum itineris nostri, quo in hac vita modo alimur & nutrimur, donec ad ipsum perveniamus de hoc sæculo recedentes. Unde dicebat idem Dominus: Nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis &c.* Similiter Paschasius lib. de corpore & sanguine Domini cap. 19. *Hoc mysterium nonnumquam viaticum appellatur, quia si quis illo fruitur in vita, pervenit ad vitam quam in se habet*, &c. Chrysologus serm. 68. explicans verba illa orationis Dominicæ: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, subdit: *Vult nos in sacramento sui corporis panis viaticum postulare; ut per hoc ad perpetuum diem, & ipsam Christi perveniamus ad mensam, ut unde hic gustum sumpsimus, inde ibi plenitudinem totasque satietates capiamus.* Demum Chrysostomus lib. 6. de Sacerdotio ait, *Animas eorum qui hoc sacramentum in fine vitæ suscipiunt, ab Angelis propter assumptum illud sacramentum recta ad cœlum via deduci: eorum vero corpora satellitum more stipantibus Angelis in vitam æternam custoditi.* 9

In hujus veritatis confirmationem refert Venerabilis Beda lib. 4. Eccles. histor. cap. 14. puero ægrotanti dictum fuisse ab Angelis: *Nos te hodierna die ad cælestia regna sumus perducturi: Sed expectare primum habes donec Missa celebretur; ac viatico dominici corporis ac sanguinis accepto, ad æterna in cœlis gaudia subleveris.*

Dico quinto: Eucharistia, etiam ut habet rationem sacramenti, remittit pœnam debitam peccatis, non quidem directe & ex vi sacramenti; sed ex consequenti, & concomitanter. Ita D. Thomas hic art. 5. 10

Prima pars patet, quia hoc sacramentum non est institutum ad satisfaciendum pro peccatis, sicut sacramentum Pœnitentiæ, sed ad spiritualiter nutriendum, & ad sanctificandum nos.

Secunda vero constat ex supradictis: nam cum ut sacramentum habeat vim remittendi peccatum, ut supra visum est, & peccatum non remittatur sine aliqua remissione pœnæ, consequens est, ut pœnam aliquam cum peccato remittat. Item ut sacramentum excitat fervorem caritatis, per quam homo consequitur remissionem non solum culpæ, sed etiam pœnæ. Non remittitur tamen tota pœna peccato debita per sumptionem Eucharistiæ, sicut per receptionem Baptismi, alias homini communicanti nulla esset pœnitentia injungenda, sicut nec baptizato injungitur; & quilibet munitus hoc sacramento ex hac vita discedens, evolaret statim ad cœlum, subindeque non indigeret Ecclesiæ suffragiis, ut pœnis Purgatorii liberaretur: quæ erronea sunt, & a communi Doctorum sensu penitus aliena.

Dixi Eucharistiam, *ut habet rationem sacramenti*, quia si consideretur in ratione sacrificii, per se directe pœnam peccati remittit, nam quatenus sacrificium est, habet vim satisfaciendi, & placandi Deum, ac reddendi illum sibi propitium, ut patebit infra cum de Missæ sacrificio disseremus.

Ex his intelliges quod licet Eucharistia, ut habet rationem sacramenti, directe & per se, solum proficere possit suscipienti: indirecte tamen & per accidens, aliis potest prodesse, quantum ad remissionem pœnæ illorum peccatis debitæ: potest enim ille qui pio Eucharistiæ usu remissionem pœnæ obtinet, eam aliis sive vivis sive defunctis communicare; hoc enim postulat Sanctorum communio, quam in Symbolo profitemur, & sacrum indulgentiarum commercium, quas per modum suffragii mortuis impertimur. Cum enim remissio pœnæ extrinseca sit, eam quisque potest pro aliis Deo offerre, & quod sibi proprium est per laborem, in alios diffundere per amorem. Unde merito sacra Congregatio Cardinalium, auctoritate Apostolica sibi commissa, librum damnavit Theophili Rainaudi, quo communionem pro mortuis refellit, dicens *illam esse sordem non ferendam, piam fraudem, escam falsæ fructus, stropham pretextu pietatis tectoriam falsitatis. Immo consensus connubiales mortuis magis Eucharistia prodesse; Eucharistiam nihil habere peculiare præter matrimonium, & mirari se Adversarios non invitare fideles ad illud pro mortuis inundum.*

Quæ comparatio adeo abscœna est, & sacræ Euchari-

ſtiæ injurioſa, ut piæ aures illam ferre non poſſint, & ea audita, pius lector cohorreat. Quid enim ſimilitudinis inter amplexus maritales per ſe ſordidos, & a nobis non nominandos, & puriſſimas hujus divini ſacramenti delicias, quo (ut ſupra ex Paſchaſio retulimus) *virginitas germinatur, & virgines procreantur*. Unde illa, ut exiſtimo, purpuratorum animos & pietatem commovit, & juſtiſſime exacerbavit, atque ſupradictæ Cenſuræ anſam merito præbuit.

11 Dico ultimo: Euchariſtia habet aliquos effectus in corpore, tum in hac vita, mitigando ſomitem appetitus ſenſitivi; tum in alia cauſſando reſurrectionem corporis.

Prima pars docetur a D. Thoma hic artic. 1. ad 3. & art. 6. ad 3. & colligitur ex illo Zachar. 9. *Quid eſt bonum ejus, & quid pulcrum ejus, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* Virginitas enim & caſtitas conſiſtit in moderatione appetitus ſenſitivi, quantum ad paſſiones libidinis. Unde Paſchaſius libro de corpore & ſanguine Domini cap. 21. *Felix fructus ubertatis ex quo virginitas germinatur: nam hoc noſtri generis vino caſtitas corrumpitur, ab iſto vero Virgines procreamur!* Et Gloſſa ſuper illa verba Pſalmi 67. *In Selmon, mons Dei*, ſic ait: *De corpore Chriſti manat umbra gratiæ, quæ nobis defenſaculum eſt contra incentiva vitiorum carnalis concupiſcentiæ.* Quæ verba refert D. Thomas opuſc. 58. cap. 21. & ſubdit: *Dum ergo fidelis corpus Chriſti ſumit, ſpirituale refrigerium percipit, quaſi de umbra gratiæ quæ de ipſo fluit;* Oſee 14. *Ego quaſi ros, & Iſrael germinabit quaſi lilium.*

Similia docent SS. Patres. Cyrillus enim lib. 4. in Joannem hæc habet: *Sedat cum in nobis manet Chriſtus, ſævientem membrorum noſtrorum legem, pietatem corroborat, & perturbationem animi extinguit.* Bernardus de Baptiſmo & de ſacramento Altaris, circa medium, ait: *Duo ſacramentum hoc operatur in nobis, ut videlicet & ſenſum minuat in minutiis, & in gravioribus peccatis tollat omnino conſenſum. Si quis veſtrum non tam ſæpe modo, nec tam acerbos ſentit incunuis motus, invidiæ, luxuriæ, aut ceterorum hujuſmodi, gratias agat corpori & ſanguini Domini, quoniam virtus ſacramenti operatur in eo.*

12 Si autem quæras, quomodo Euchariſtia hunc effectum cauſſet in corpore?

Reſpondeo cum D. Thoma hic art. 6. ad quod *licet hoc ſacramentum non directe ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam conſequentia, in quantum auges caritatem: quia ſicut Auguſtinus dicit libro 84. quæſtionum, augmentum caritatis eſt diminutio cupiditatis.*

Idem docet Catechiſmus Pii V. in quo de Euchariſtia ſic dicitur: *Dum caritatis igne animes magis incendit, concupiſcentiæ ardorem extinguat, neceſſe eſt.* Addit S. Doctor loco citato, quod Euchariſtia *confirmat cor hominis in bono per quod etiam præſervatur homo a peccato.* Quibus verbis alium innuit modum, quo Euchariſtia habet concupiſcentiam mitigare, & libidinis paſſiones frænare; cum enim illa ſit verus animi cibus, conſortans cor in bono; habet annexa auxilia quibus fomes mitigetur, ſive quibus excitentur piæ cogitationes ad eum finem accommodatæ, & Dei providentia tollantur omnes occaſiones extrinſecæ, & arceantur dæmones, ne fomitis incendium augeant, ut docet S. Joannes Chryſoſtomus homil. 45. in Joan.

Addunt aliqui, quod ſicut hoc ſacramentum in carne indigne ſumentium cauſſat interdum infirmitatem & imbecillitatem, juxta illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 11. *Ideo multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi*. Ita e contrario in corpore hominis bene diſpoſiti, qualitates aliquas naturales cauſſat quibus ardor concupiſcentiæ temperatur, & fomes aliquantulum minuitur. Unde Damaſcenus lib. 4. fidei cap. 14. dicit de hoc ſacramento, quod *cedit in corporis animique præſidium*. Cyrillus Hieroſolymitanus Catech. 4. myſtagogica, quod *animam & corpus ſanctificat*. Et Chryſologus ſerm. 34. *O quam* (inquit) *decuit mulier quantum ſit corpus Chriſti, qui in fimbria tantum eſſe monſtravit! Audiant Chriſtiani qui quotidie corpus Chriſti attingunt, quantam de ipſo corpore ſumere poſſunt medicinam, quando mulier totam rapuit de ſola Chriſti fimbria ſanitatem.*

13 Quod vero reſurrectionem corporis cauſſet, ut aſſerit ſecunda pars concluſionis, paſſim docetur a SS. Patribus. Gregorius enim Nyſſenus in oratione catechetica magna cap. 38. comparat corpus Chriſti quod a nobis ſumitur, cum fermento illo modico quod miſcetur farinæ ſatis tribus, & facit totam maſſam excreſcere; aitque corpora noſtra, alita corpore & ſanguine Chriſti, veluti fermentari ad reſurrectionem futuram. Irenæus vero lib. 5. adverſus hæreſes, valde appoſite confert noſtra corpora cum acino vitis, & cum grano frumenti, & corpus & ſanguinem Chriſti, cum ea vi genitali, quæ eſt in grano frumenti. Nam quemadmodum granum frumenti, etiam ſi mutatum fuerit in putredinem, tamen propter illam vim generalem quam habet, reſurgit in herbam & ſpicam: ita corpora noſtra, quamvis reſoluta fuerint in pulverem, tamen propter carnem & ſanguinem Chriſti, ex quibus nutrita fuerant, reſurgent in gloriam & incorruptibilitatem. Unde lib. 4. cap. 34. contra Valentinianos qui reſurrectionem corporum negabant, ſic arguit: *Quomodo autem rurſus dicunt carnem in corruptionem devenire, & non percipere vitam, quæ a corpore Domini & ſanguine alitur?* Quem locum Roſſenſis ſic interpretatur: *Perinde eſt ac ſi dixiſſet: Quoniam caro Chriſti vivificata eſt, & eadem reſurrexit ad vitam incorruptibilem, inde fit, ut qui carnem illam digne comederunt, ſi nulla poſt hac ſua culpa, virtutem illam quam acceperunt, amittant, eorum corpora proculdubio ſurgent ad immortalitatem.*

Huic ſententiæ ſubſcribit Cyrillus Alexandrinus in 6. 14
cap. Joannis, diſerte non minus quam diffuſe oſtendens, carnem Chriſti ideo vivificatricem eſſe, quia ineffabiliter conjuncta eſt Filio Dei, a quo univerſa vivificantur; & qui per naturam vita eſt, cum ex vivo Patre genitus ſit: proinde corpora noſtra quantumvis corrumpenda, arrham, jus, vimque glorioſæ immortalitatis ex illius participatione & reali conjunctione percipere. Quod hoc diſcurſu probat: Caro Salvatoris Verbo, quod naturaliter vita eſt, conjuncta, vivifica eſt; hacque de cauſſa in excitandis mortuis, non ſolum ut Deus verbo atque imperio utebatur; verum etiam carnis ſuæ contrectationem adhibebat, ut oſtenderet corpus vivificare poſſe. Igitur quando eam carnem comedimus, tunc vitam habemus in nobis, quæ committet & inſeret omnino immortalitati participes ſui.

Deinde his exemplis rem illuſtrat. Aqua ex natura frigida, adventu ignis, frigiditatis ſuæ oblita, æſtuat. Quando mors in primogenitos Ægyptiorum ſæviebat, carnes agni manducantes Hebræi, ejuſque ſanguine ſuperliminaria perungentes, mortem effugerunt. Mulier apud Matthæum fermentum abſcondit, in farinæ ſatis tribus, & parum fermenti totam maſſam fermentat: ſic parvula benedictio totum hominem, in ſe attrahit, & ſua gratia replet; & hoc modo in nobis Chriſtus manet, & nos in Chriſto. Propterea dicit, *Reſuſcitabo eum in noviſſimo die.*

Et iterum: *Non poterat aliter corruptibilis hæc natura corporis, ad incorruptibilitatem & vitam traduci, niſi naturalis vitæ corpus ei conjungeretur. Non credis mihi hæc dicenti? Chriſte, te obſecro, fidem præbe: Amen amen* (inquit) *dico vobis niſi manducaveritis carnem filii hominis; & biberitis ſanguinem ejus, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem habet vitam æternam, & ſuſcitabo eum in noviſſimo die.* Huc uſque Cyrillus.

Similia docent Chryſoſtomus homil. 24. in 1. ad Corin- 15
thios, Hilarius 8. de Trinitate, Tertullianus libro de Reſurrectione carnis, & Ignatius in Epiſtola ad Epheſios, ubi Euchariſtiam appellat φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθανεῖν: *Pharmacum immortalitatis, præſervativum contra mortem*. Eadem de cauſſa Concilium Nicænum vocat hoc ſacramentum *Symbolum reſurrectionis*, & olim Chriſtiani Punici *vitam* illud nuncupabant, ut refert D. Auguſtinus libro de peccatorum meritis, & remiſſione cap. 24. Immo in quibuſdam Eccleſiis ſolitum erat illud in ore defunctorum ponere, ut hoc contactu immortalitatis germen ipſorum corporibus tribueret. Quod tamen poſtea in variis Conciliis fuit prohibitum, præſertim in Concilio Carthaginenſi 3. can. 6. & in Concilio generali 6. in Trullo can. 83. quia (ut inquiunt Patres ibi congregati) ſcriptum eſt, *Accipite & manducate*, quod mortui præſtare non poſſunt.

Demum S. Thomas in cap. 6. Joan. lect. 7. hujus ſa- 16
cramenti utilitatem ex eo probat, quia non ſolum animæ, ſed etiam corpori dat vitam, juxta illud Chriſti Joannis 6. *Et ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die*. Subditque poſtea ſatis congrue, hunc effectum Euchariſtiæ tribuit; quia ut dicit Auguſtinus: *Verbum reſuſcitat animas, ſed Verbum caro factum vivificat corpora*: in hoc autem ſacramento non ſolum eſt Verbum ſecundum ſuam Divinitatem, ſed etiam ſecundum veritatem carnis, & ideo non eſt cauſſa ſolum reſurrectionis animarum, ſed etiam corporum 1. ad Corinthios 15. *Per hominem reſurrectio mortuorum*.

Ex hoc inferunt aliqui, quod illi qui in vita ſæpe & 17
devote communicarunt, caritatem quamdam & ſplendorem ſpecialem poſt reſurrectionem generalem habebunt in corporibus ſuis: Etenim ſi Moyſes in hac vita mortali, ex ſola converſatione cum Angelo, qui loco Dei illi apparebat, tantam claritatem contraxit in facie, ut ex magnitudine ſplendoris, cornuta videretur, *& non poſſent intendere Filii Iſrael in faciem Moyſi, propter gloriam vultus ejus*, ut ait Apoſtolus 2. ad Corinth. 3. qualem claritatem putandum eſt contractura corpora Beatorum, ex contactu corporis Chriſti glorioſi in Euchariſtia, quam Chryſoſtomus *Fontem lucis*, & Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus, *Arcam luminum* appellat. Id explicat Cyrillus Hieroſolymitanus Catech. 18. exemplo quorumdam

dam vermium, qui corpora habent lucida, fulgentia ſicut lucernæ: *Juſti* (inquit) *ſplendebunt ut Sol, & tamquam Luna, & ſicut ſplendor firmamenti. Et prævidens iſtam hominum incredulitatem Deus, vermibus parvulis, æſtate lucidum dedit corpus, ut ex apparentibus crederetur id quod expectamus: qui enim parvum poteſt præſtare, poteris & totum; qui fecit ut vermis lumine ſplendeat, multo magis illuſtrabit hominem juſtum.*

18 Quæres, an phyſice vel moraliter ſolum Euchariſtia hunc effectum operetur?

Reſpondeo probabilius eſſe, hunc effectum ſolum mo- 25
raliter cauſſari ab Euchariſtia, quatenus ſcilicet Deus voluntate ſua acceptat ſumptionem Euchariſtiæ quaſi pignus futuræ gloriæ & immortalitatis, ut ait Tridentinum ſeſſione 13. cap. 2. pignus autem non cauſſat redditionem debiti, niſi moraliter; a debitore vero phyſice cauſſatur. Unde Chriſtus quidem intuitu hujus pignoris, & promiſſionis factæ Joannis 6. *Et ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die*, quæ eſt obligatio moralis, phyſice corpora noſtra reſuſcitabit in noviſſimo die, ſed Euchariſtia moraliter ſolum ad hunc effectum concurret.

19 Addo quod licet ſacramenta novæ legis, quando ſunt, phyſice (in ſententia Thomiſtarum) producant ſuos effectus, quando tamen non exiſtunt, moraliter ſolum ad eos concurrunt, ut de ſacramentis ficte ſuſceptis diximus Tractatu de ſacramentis in communi diſp. 3. art. 3. §. 2. At cum corpora ſanctorum reſurgent, ſacramentum Euchariſtiæ non erit amplius in ſe, cum jam præterierit, neque etiam in aliquo ſuo effectu, ſeu qualitate ab eo relicta in corpore, quæ tunc elevetur a Deo ad cauſſandam reſurrectionem, ut aliqui exiſtimant; neque enim fundamentum habet talis qualitas, nec deſignari poteſt quænam ſit, aut quomodo maneat in tam multis tranſmutationibus quæ fiunt in corporibus mortuorum poſtea glorificandis, ut recte ait Joannes a S. Thoma hic diſputatione 30. art. 1. conclul. 4. Ergo ſacramentum Euchariſtiæ moraliter dumtaxat cauſſabit corporum noſtrorum reſurrectionem.

20 Quærunt etiam hic aliqui, utrum per accidens poſſit hoc ſacramentum aliquando conferre primam gratiam? Sed de hoc fuſe egimus in Tractatu de ſacramentis in communi diſp. 3. art. 5. §. 4. ubi oſtendimus ſacramenta vivorum per accidens aliquando conferre primam gratiam, idque de Euchariſtia expreſſe docet D. Thom. hic art. 3. his verbis: *Poteſt hoc ſacramentum operari remiſſionem peccatorum dupliciter; uno modo non perceptum actu, ſed voto, ſicut cum quis primo juſtificetur a peccato: alio modo etiam perceptum ab eo qui eſt in peccato mortali, cujus conſcientiam & effectum non habet, forte enim primo non fuit ſufficienter contritus, ſed devote & reverenter accedens, conſequeretur per hoc ſacramentum gratiam caritatis, qua contritionem perficiet remiſſione peccati*. Et in 4. ſentent. diſtinct. 9. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 2. *Si aliquis* (inquit) *facta diligenti diſcuſſione ſua conſcientia, quamvis forte non ſufficienti, ad corpus Chriſti devote accedat, aliquo peccato mortali in ipſo manente, quod ejus cognitionem præterfugiat, non peccat: immo magis ex vi Sacramenti, peccati remiſſionem conſequitur. Unde Auguſtinus dicit in quodam ſermone, quod quando corpus Chriſti manducatur, vivificat mortuos.*

21 Ratio etiam id ſuadet, cum enim Euchariſtia realiter Chriſtum contineat, qui eſt fons vitæ, veriſimile eſt quod poteſt mortuos morte peccati vivificare, & homini ſic diſpoſito per accidens conferre primam gratiam; idque de divina miſericordia & benignitate pie præſumitur, cum Deus ſit *miſericors & clemens, ac præſtabilis ſuper malitia*, erga eos qui ex animo peccatum deteſtantur, & devote ac bona fide confugiunt ad ſacramenta, eorumque incapaces non ſunt. Cumque hoc ſit magis pium, & in conſolationem fidelium cedens, non eſt cur negetur.

22 Addo quod Eccleſia huic ſententiæ favere videtur, cum in quadam oratione poſtulat, *ut hoc ſacramentum ſit ablutio ſcelerum, ſit fortitudo fragilium, ſit vivorum atque mortuorum fidelium remiſſio omnium peccatorum*. His enim verbis innuere & ſentire videtur, valere inter alia hoc ſacramentum ad ſcelera abluenda.

23 Idem docere videntur SS. Patres, quos refert Joannes a S. Thoma hic art. 2. præſertim Chryſoſtomus, qui homil. 83. in Matth. ſacramentum hoc *remiſſionem peccatorum facere, ſpurcitiam omnem abſtergere, & morbos omnes depellere ait*. Et Juſtinus Martyr in quæſtionibus ad Gentes, reſponſione ad quartam, loquens de ſumptione carnis Dominicæ in hoc ſacramento: *Carbo* (inquit) *quem Propheta vidit immundis ſuis labiis adhærentem, ad iniquitatum, peccatorumque expiationem, figuram habebat Domininica carnis, qua conſcientiam eorum qui ipſam edunt, ab omni ſcelere expiat.*

24 Nec valet quod ait Vaſquez, Juſtinum ibi non loqui de reali ſumptione carnis Chriſti in Euchariſtia, ſed ſolum de fide qua in Chriſtum creditur. Nam (præter quam quod hæc reſponſio favet hæreticis, Chriſti carnem in Euchariſtia ſpiritualiter ſolum, & per fidem manducari contendentibus) aperte repugnat menti S. Juſtini, cum paullo ante dicat: *Quod illa viſione Iſaiæ, myſterium Chriſti enuntiabitur, qui in ſolio gloriæ ſedet, eſuque ſanctæ carnis ſuæ peccata impiorum ſceleſtorumque hominum expiat.* Ubi per eſum carnis Chriſti, non poteſt intelligi fides qua in ipſum creditur, ſed ſolum ſacramentalis ejus ſumptio in Euchariſtia.

Dices primo: Tridentinum ſeſs. 13. can. 5. anathema di- 25
cit ei qui dixerit, *præcipuum fructum hujus ſacramenti eſſe remiſſionem peccatorum*: Ergo ſententia D. Thomæ non videtur menti & doctrinæ Concilii conſona.

Sed nego conſequentiam: nam potius Concilium noſtram indicare vel ſupponere videtur ſententiam; dum definit remiſſionem peccatorum non eſſe præcipuum hujus ſacramenti effectum: hæc enim verba innuere vel ſupponere videntur, remiſſionem peccatorum eſſe ejus effectum minus præcipuum, ſubindeque Euchariſtiam interdum per accidens conferre primam gratiam, quamvis directe & præcipue ad iſtum effectum conferendum non ſit inſtituta.

Dices ſecundo: Sacramentum Euchariſtiæ per modum 26
cibi inſtitutum eſt: Sed cibus nihil prodeſſe poteſt mortuis, cum detur ad recreationem & nutrimentum viventium, non ad ſuſcitationem mortuorum, quia mortui manducare non poſſunt: Ergo Euchariſtia nunquam prodeſſe poteſt mortuis ſpiritualiter morte peccati, nec per conſequens illis conferre primam gratiam. Præſertim cum ſacramenta vivorum (cujuſmodi ſunt omnia, exceptis Baptiſmo & Pœnitentia, quorum ille ad ſuſcitandum mortuum peccato originali inſtitutus eſt, hæc vero ad ſuſcitandum mortuum per actualia poſt Baptiſmum commiſſa) ſic appellantur, quod nunquam prodeſſe mortuis poſſint.

Reſpondeo quod licet hoc ſacramentum per modum ci- 27
bi inſtitutum ſit, & ſic directe per ſe loquendo ſupponat vitam comedentis; quia tamen hic cibus eminenter habet vitam, ipſumque vitæ fontem, ut ſupra dicebamus, in ſe continet; habet poteſtatem vivificandi mortuos morte peccati, & conferendi primam gratiam.

Addo, quod licet nutrimentum convertendum in ſub- 28
ſtantiam aliti, vi facultatis ipſius naturalis, cujuſmodi eſt alimentum corporeum non poſſit prodeſſe quidquam mortuis (quippe qui carent tali vi & facultate) ſecus tamen ſpirituale, quod e contrario ſuſcipientem in ſe quoddammodo convertit. Præſertim cum ille de quo loquimur, non ita ſit mortuus; quin aliquem vitæ ſpiritualis actum exerceat, & cum attritione ac bona fide, devote, reverenterque ad ſacramentum accedat.

Ad illud quod additur de ſacramentis vivorum, dicen- 29
dum eſt, ſacramenta vivorum non ita appellari, quod nunquam poſſint prodeſſe mortuis, ſicut nec ſacramenta mortuorum ſic nuncupantur, ut non poſſint prodeſſe vivis; ſed dicuntur ſacramenta vivorum, quia per ſe & ex prima intentione, gratiæ vitam præſupponere debent in ſubjecto; licet ex benignitate & ſecundaria intentione Chriſti, fragilitatis hominum miſerentis, eam tribuere poſſint accedentibus bona fide cum attritione, ut probabiliter de divina miſericordia præſumitur, & fuſius loco ſupra citato declaratum eſt; unde quæ hic circa hanc difficultatem deſunt, ex dictis ibidem ſuppleri poterunt.

Plures alii ſunt hujus mirabilis ſacramenti fructus & 30
effectus, quos eleganter deſcribit Chryſoſtomus hom. 45. in Joan. ubi ait, *ſacrum hunc ſanguinem* (nobis in Euchariſtia propinatum) *vitam ac ſpirantem in nobis Regis noſtri effigiem reparare; hunc ſanguinem perennibus undis animam irrigare ac fovere, cujus eximiam pulcritudinem ac nobilitatem marceſcere ac degenerare non ſinit. Hunc ſanguinem digne guſtatum dæmones fugare, & longe a nobis profligare, Angelos vero & Angelorum Dominum ad nos allicere. Hunc ſanguinem animarum ſalutem eſſe, hoc recreari animum, hoc ornari, hoc inflammari, atque ipſo igne clariorem reddi & auro ſplendidiorem. Ab hac menſa ſalire fontem, fluvios ſpirituales diffundentem, juxta quem non ſteriles ſilices adnaſcuntur, ſed arbores quæ cælum ipſum attingunt, ac tempeſtivos ſemper & nunquam marceſcentes fructus afferunt.* Item Cyprianus, ſive quis alius Auctor ſermonis de cœna Domini: *Mira* (inquit) *ſunt qua ſentit, magna qua videt, inaudita qua loquitur, quem agnus iſte Paſchalis inhabitat, cujus animam meri hujus fortitudo hilaritate inexplicabili lætificat & delectat*. Et rurſus; *Qui manducat ex hoc pane, ultra non eſurit: qui biberit, ultra non ſitit, quoniam myſterii hujus ſic ſufficit gratia, ſic reficit intelligentia, ut cuicumque tanta rei innotuerit plenitudo, omnis conſummationis fine invento, Chriſti bajulus ipſum ferat in pectore, ipſum gerat in mente*. Et iterum: *Eſus igitur carnis hujus quadam aviditas eſt, & quoddam deſiderium manendi in ipſo; per quod ſic imprimimus & aliquamus in nobis dulcedinem caritatis, ut hæreat palato noſtro & viſceribus ſapor dilectionis infuſus, penetrans & imbuens omnes animæ corporiſque receſſus*. Unde in hoc ſacramento illud cernimus imple-

impletum vaticinium Isaiæ 66. *Ut sugatis & repleamini ab ubere consolationis ejus, ut mulgeatis & deliciis affluatis ab omnimoda gloria ejus. Suge igitur* (inquit devotus Auctor) *o apicula, suge, supe & bibe dulcoris tui inenarrabilem suavitatem: immergere & repleare, quia ille deficere nescit si tu nescias fastidire. Adhære ergo, & inhære; sume, & fruere: si semper gustus fuerit, sempiterna quoque beatitudo erit.* Ex quo infert S. Hieronymus in cap. 3. Ecclesiast. quod *hoc solum habemus in præsenti sæculo bonum, si vescamur carne ejus, cruoreque potemur.* Addit D. Bonaventura in opusculo de præparatione ad Missam: *Tolle hoc sacramentum de Ecclesia, & quid eris in mundo, nisi error? Et populus Christianus erit quasi grex porcorum dispersus, & idololatria deditus, sicut patet expresse in infidelibus. Nam per hoc sacramentum stat Ecclesia, roboratur fides, vivet & viget Christiana religio, & divinus cultus.*

ARTICULUS II.

Quandonam Eucharistia conferat gratiam?

31 Certum est Eucharistiam non dare gratiam nisi vere & realiter manducetur, est enim promissa ista gratia manducationi sacramenti, Joann. 6. Unde si absque manducatione ulla ab Angelo poneretur in stomacho, non conferret gratiam, quidquid dicat Delugo in contrarium. Sacramenta enim non conferunt gratiam ex opere operato, nisi susceptæ sacramentaliter: non est autem alia sacramentalis susceptio cibi Eucharistici a Christo instituta, nisi manducatio, cum de hac solum Scriptura faciat mentionem. Joannis 6. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Et rursus: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* Et iterum: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Verum quia comestio magnam habet latitudinem, & plures actiones, subindeque plura instantia vel tempora includit. Primo enim alimentum sumitur in ore, secundo trajicitur per guttur, tertio reponitur in stomacho, & tamdem ibi per calorem naturalem digeritur, difficultas est & controversia inter Theologos, quonam ex his instantibus vel temporibus Eucharistiæ sacramentum conferat gratiam. Becanus enim cap. 22. de Eucharistia quæst. 6. num. 2. dicit probabilius esse gratiam dari, cum hostia sumpta est, etiam si adhuc non sit transmissa in stomachum, nec transierit per guttur. Suarez vero existimat illam conferri, cum primum hostia incipit transire per guttur. Soto, Nunno, & alii ex nostris Thomistis censent illam dari, in eo instanti in quo primo verificatur species Sacramentales pervenire ad stomachum, & finitam esse manducationem. Demum Cajetanus hic artic. 1. docet Eucharistiam causare gratiam toto illo tempore quo species sacramentales durant in stomacho, accommodatque huic sententiæ dictum illud Christi Joan. 9. *Quamdiu in mundo sum, lux sum mundi.* Pro resolutione hujus difficultatis

Dico primo, probabilius est hoc sacramentum caussare gratiam in instanti extrinsece terminativo manducationis, in quo verum est dicere, nunc non est manducatio, sed immediate antea fuit, idest quando primum species sacramentales stomachum aut ventriculum attingunt.

32 Probatur breviter: Promissio gratiæ non est facta nisi his qui hunc cibum manducaverint, & hoc convenienter, quia cibus non nutrit, nisi sufficienter applicatus & manducatus: Sed non censetur manducatio perfecta usque ad illud instans explicatum: Ergo tunc solum gratiam confert. Major patet, Minor probatur. Nam quando solum cibus est in ore, nondum dicitur manducari, qui enim cibum tenent in ore, & nullo modo deglutiunt, non dicuntur comedere. Similiter cum cibus incipit tangere superficiem gutturis, vel transire per guttur, nondum comestus dicitur: Ergo non censetur manducatio cibi Eucharistici perfecta, nisi in instanti extrinsece terminativo ipsius manducationis, seu quando primum species sacramentales stomachum aut ventriculum attingunt.

33 Dices primo, Cibus materialis viventem non nutrit, nisi postquam corruptus est: Ergo neque hoc sacramentum, quod ad modum cibi spiritualis institutum est, sumentem nutrit, nisi postquam species sacramentales corruptæ sunt.

Sed nego consequentiam & paritatem: Ratio vero discriminis est, quia cibus materialis nutrit per conversionem sui in substantiam viventis, unde ut viventem nutriat, debet prius corrumpi, cum non possit in illum converti, nisi in seipso corrumpatur. Contra vero hoc sacramentum nutrit per conversionem sumentis in seipsum: quem ut convertat, debet agere & operari quando est, cum nullum agens aptum sit operari, quando non est.

Dices secundo, ex nostra sententia sequi duo absurda: Primum est, quod posset aliquis digne manducare 34
corpus Christi, & tamen non recipere gratiam sacramentalem; puta si moreretur antequam species pervenirent ad stomachum, seu ante completam manducationem. Secundum, quod si quis in peccato mortali existens, susciperet hoc sacramentum, & ab eo tempore quo sumpsisset, usque ad instans extrinsece terminativum manducationis, eliceret actum contritionis, revera justificaretur.

Respondeo concedendo utrumque, sed negando hæc es- 35
se absurda, vel a veritate aliena, quia Christus non promisit gratiam iis qui ore tantum & dentibus sumerent hoc sacramentum, sed vere manducantibus, manducatione perfecta & completa, quæ tunc solum existit, quando primum species sacramentales stomachum aut ventriculum attingunt.

Ex quo inferes, quod ille qui recipit species sacra- 36
mentales in ore, cum intentione eas deglutiendi, sed postea eas expuit, non valens illas deglutire, ob aliquam infirmitatem, vel naturæ debilitatem, effectum hujus sacramenti non recipit, quia non manducat corpus Christi, manducatione completa & perfecta, sed dumtaxat imperfecta & inchoata. Idem dicendum de eo qui diu in ore retinet hostiam, ita ut species corrumpantur antequam deglutiantur. Si quis vero ad stomachum trajiciat species, & postea evomat, vere recipit gratiam, & hujus sacramenti fructum, quia ille non dependet nisi ex manducatione, non ex digestione specierum; vomitus autem non opponitur manducationi, sed potius eam supponit, licet impediat digestionem. Unde non est simile quantum ad hoc de cibo corporali, & de sacramentali, nam cibus corporalis non nutrit nisi mediante digestione, ad quam requiritur quod cibus in stomacho remaneat; cibus autem sacramentalis non operatur mediante digestione, ideoque ut effectus ejus percipiatur, non requiritur quod remaneat in stomacho, sed sufficit quod mediante sumptione ad illum pervenerit.

Dico secundo, valde probabile est, quod si eo tempo- 37
re quo species sacramentales remanent in stomacho, homo novos ac ferventiores caritatis, aliarumque virtutum actus eliciat, quibus magis ac magis sese disponat, recipiet majorem gratiam ex opere operato, alias non recipiet nisi eam quam initio recepit, dum primum species sacramentales stomachum aut ventriculum attigerunt. Ita docet Cajetanus hic art. 1. quem sequuntur Recentiores non pauci. Unde Cardinalis Delugo disput. 12. sect. 2. num. 46. ait, quod *licet olim male audierit hæc opinio, jam hodie communiter recipitur.*

Non potest hæc assertio evidenti ratione probari, cum 38
hoc ex sola Christi voluntate & institutione dependeat, potest tamen duplici congruentia suaderi. Prima est, quia hoc sacramentum institutum est per modum cibi; ideoque habet eosdem effectus in anima, quos cibus materialis in corpore, ut ait Concilium Florentinum: At cibus toto eo tempore quo in stomacho permanet, & quo calor naturalis agit in ipsum, nutrit & confortat corpus: Ergo similiter toto eo tempore quo Christi corpus sacramentaliter in sumente perseverat, nutrit & confortat spirituliter animam, augendo in ea gratiam sanctificantem: si homo calore supernaturali, idest actibus caritatis, aut aliarum virtutum, magis ac magis ad tale augmentum eo tempore se disponat.

Secunda est, quia cum Christus sit lux mundi, & fons 39
omnis gratiæ, rationi consonum videtur, ut quamdiu in nobis sacramentaliter perseverat, animam lumine gratiæ illuminet, juxta illud Christi Joan. 9. *Quamdiu in mundo sum, lux sum mundi*; illamque spiritualiter pascat & satiet, hoc enim dignitati hujus sacramenti convenit, & ad pietatem atque ad augendam devotionem post sumptum sacramentum excitat.

Dices primo: Effectus hujus sacramenti promittitur 40
manducanti Joan. 6. Sed toto eo tempore quo species sacramentales remanent in stomacho, non est manducatio corporis Christi: Ergo toto illo tempore non conferitur gratia, sed in eo solum instanti quo species sacramentales primo stomachum aut ventriculum attingunt, nam in eo tantum primo verum est dicere, nunc corpus Christi manducatum est.

Respondeo hoc sacramentum caussare gratiam in eo 41
qui manducat, non præcise ratione manducationis, hæc enim est tantum conditio & applicatio, sed ratione ipsius cibi manducati, hoc tantum voluit Christus Joan. 6. unde quamdiu cibus manducatus est in stomacho, tamdiu datur ejus effectus, si toto illo tempore ponatur dispositio.

Dices secundo: Si hoc sacramentum semper continuo 42
gratiam augeat; quamdiu in nobis manet, sequitur majorem gratiam recepturum illum qui majorem aut plures recipit hostias, immo qui debiliorem habet stomachum, quia

diutius

diutius in eo manent species sacramentales, unde hinc aperitur via superstitionibus, plures grandioresve procurandi hostias, quod est ab Inquisitoribus damnatum, ut testatur Vasquez hic disp. 203. cap. 2.

43 Respondeo distinguendo sequelam, sequitur majorem gratiam recepturum, &c. per accidens concedo: per se nego. Neque enim nos tribuimus majorem gratiam majori durationi specierum præcise, sed majori dispositioni quæ habetur in illa duratione; quare si tota illa dispositio in uno instanti haberetur, tota etiam gratia in illo istanti produceretur. Unde non aperitur via superstitionibus, sed commendatur diligentia communicantis, & augetur reverentia erga tantum sacramentum. Nam dum communicans scit, quamdiu hoc sacramentum manet in ipso, continuo gratiam augeri, ad meliorem subjecti dispositionem, majori cum diligentia conatur ad plures & ferventiores charitatis, aliarumque virtutum actus eliciendos, ut majus gratiæ augmentum consequatur.

44 Ex his intelliges, nullum esse inconveniens admittere, illum qui ad hoc sacramentum accedit cum peccato nondum sufficienter retractato, si postea antequam species sacramentales corrumpantur, illud sufficienter retractet per contritionem, vel etiam per attritionem, quam putat contritionem, justificari & gratiam consequi virtute sacramenti adhoc manentis. Unde optimum consilium est, eo tempore ad actus contritionis & dilectionis erga Deum maxime conari.

ARTICULUS III.

An ad consequendum effectum hujus sacramenti requiratur actualis devotio, excludens mentis distractionem, & peccata venialia actu exercita?

45 Partem affirmantem tenent D. Bonaventura, Alensis, Durandus, Paludanus, Sylvester, & Cajetanus hic artic. 1. eique adhærere videtur Sanctus Thomas in 4. dist. 2. quæst. 2. artic. 1. quæstiunc. 3. ubi sic habet; *Cum hoc sacramentum perficiat conjungendo sumi, ad hoc quod effectum suum plene habeat in sumente, oportet quod adsit actualis devotio. Et quia interdum absque mortali peccato actualis devotio impediri potest, cum distractiones varia ipsam impediant, & peccata venialia virtutem actus tollant; absque peccato mortali potest effectus hujus sacramenti impediri; ita quod aliquis augmentum gratia non consequatur, nec tamen reatum peccati mortalis incurrat, sed forte reatum venialis peccati, ex hoc quod imparatus accedat.*

Nihilominus sententia negans, his temporibus communis est, non solum apud extraneos, sed etiam apud domesticos, eamque expresse docet S. Doctor hic art. 8. cujus verba infra referemus. Pro ejus vero explicatione & probatione, recolendum est ex dictis art. 1. duplicem esse hujus sacramenti effectum, unum præcipuum, scilicet augmentum gratiæ; alterum minus principalem nimirum refectionem quamdam & dulcedinem spiritualem, qua anima spiritualiter reficitur & exhilaratur, & amoris divini dulcedine inebriatur: juxta illud Cant. 5. *Comedite amici, & inebriamini charissimi.* Vel ut habet alia versio: *Inebriamini amoribus.* Hoc posito, sit

§. I.

Triplici confusione difficultas resolvitur.

46 Dico primo, ad recipiendam gratiam spiritualis refectionis & dulcedinis, requiritur devotio actualis, excludens mentis distractionem, & peccata venialia actu exercita. Ita D. Thomas hic art. 8. cujus verba conclusione sequenti referemus, & communiter Theologi, & patet ex eo quod hæc gratia consistit in aliqua sancta cogitatione & pia effectione, quæ per quamlibet mentis distractionem impeditur.

47 Confirmatur: ut hæc gratia recipiatur in nobis, requirit subjectum capax; non est autem capax, nisi sit spoliatum omni alia mentis cogitatione; quia cum proximum subjectum hujus gratiæ sit intellectus & voluntas, & hæ potentiæ nequeant ad plura perfecte attendere, si tempore sumptionis occupantur in aliis rebus cogitandis, non erunt aptæ ad recipiendas divinas illustrationes, & pias motiones & affectiones. Addo ex augustino libro quinquaginta homiliarum, homil. 50. cap. 3. quod peccata venialia, *velut scabies, nostrum decus ita exterminant, ut ab illius sponsi speciosi forma pra filiis hominum, castissimis amplexibus separent.*

Dico secundo, ut hoc sacramentum conferat augmentum gratiæ habitualis, non requiritur devotio actualis, excludens peccata venialia actu exercita, sed sufficit status gratiæ habitualis, expellentis omnia peccata mortalia.

48 Probatur primo ex D. Thoma hic art. 8. ubi sic ait: *Effectus hujus sacramenti non solum est adeptio habitualis gratiæ, vel charitatis, sed etiam quadam actualis refectio spiritualis dulcedinis; quæ quidem impeditur, si aliquis accedat ad hoc sacramentum, per peccata venialia mente distractus; non autem tollitur augmentum habitualis gratiæ & charitatis.* Quibus verbis hanc & præcedentem conclusionem manifeste docet. Unde Soto, & alii ex nostris Thomistis dicunt illum hic retractasse quod docuerat in quarto sententiarum. Serra tamen hic art. 8. dubio unico, in solutione ad 1. ait quod licet D. Thomas clarius hoc loquatur. idem tamen docuit, loco citato ex quarto sententiarum. Non enim ait, defectum devotionis, & peccata venialia, ex toto impedire effectum hujus sacramenti, sed solum dicit: *Ad hoc quod effectum suum plene habeat in sumente, oportet quod adsit actualis devotio.* Plene autem habere suum effectum, est conferre non solum habitualem gratiam, sed etiam actualem refectionem spiritualis dulcedinis: ad sic autem plene habendum suum effectum etiam hic docet requiri actualem devotionem. Unde cum ibi subdit S. Doctor: *Absque peccato mortali potest effectus hujus sacramenti impediri, ita quod aliquis augmentum gratia non consequatur, nec tamen reatum peccati mortalis incurrat.* Per augmentum gratiæ non intelligit quodcumque augmentum gratiæ habitualis, sed augmentum quod provenit gratiæ ex additione spiritualis refectionis actualis, quando virtute hujus sacramenti charitas excitatur in actum, & ferventior fit ob majorem dispositionem actualis devotionis. Hæc solutio & interpretatio probabilitate non carret, & a mente Sancti Doctoris non videtur aliena.

Probatur secundo conclusio ex Tridentino sess. 13. cap. 7. 49
ubi ad digne & fructuose recipiendum hoc sacramentum, non aliam necessariam dispositionem exigit, quam ut peccati mortalis non sit conscius qui accedit; sic enim ait: *Communicare volenti revocandum est in memoriam hoc Apostoli præceptum: Probet seipsum homo; Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali Confessione, ad sacram Eucharistiam accedere debeat:* Ergo ex Tridentino ad digne & fructuose recipiendum hoc sacramentum, sublundeque ad percipiendum principalem ejus effectum, scilicet augmentum gratiæ, non requiritur devotio actualis, excludens omnia peccata venialia, sed sufficit status gratiæ sanctificantis, expellentis omnia peccata mortalia. Unde Augustinus Tractatu 26. in Joannem: *Peccata etsi sint quotidiana, vel non sit mortifera antequam ad altare accedatis,*

Potest etiam suaderi conclusio ratione fundamentali: Sacramenta novæ legis conferunt gratiam non ponentibus obicem; Sed accedens ad hoc sacramentum cum veniali, aut sine actuali devotione, non ponit obicem gratiæ habituali, cum nec carentia actualis devotionis, nec peccatum veniale gratiæ & charitati opponatur: Ergo augmentum gratiæ sanctificantis recipit.

Dices quod licet ille non ponat obicem positive effectui 50
hujus sacramenti, illi tamen ponit obicem veluti negative, quia non ponit dispositionem necessariam ad illum.

Verum hoc facile potest confutari: Tum quia Augustinus & Tridentinum, ut supra ostendimus, ad digne & fructuose recipiendum hoc sacramentum, non aliam necessariam exigunt dispositionem, præter statum gratiæ sanctificantis, omnia peccata mortalia excludentis. Tum etiam, quia ex hac solutione sequeretur, quod sicut peccator accedens cum attritione supernaturali, cognita ut tali, ad hoc sacramentum, peccat mortaliter quia accedit cum dispositione quam cognoscit esse insufficientem; ita pariter qui scienter cum peccato veniali, aut carentia actualis devotionis illud reciperet, etiam mortaliter peccaret, quia similiter ad illud accederet sine dispositione necessaria ad recipiendam gratiam: At hoc dici nequit, ut fatentur Adversarii, & patet, quia alioquin non nisi a paucis sumi posset Eucharistia absque peccato mortali: Quam pauci enim sunt adeo puri & recti, perfectoque Dei amore purgati, ut careant omni prorsus habituali affectu inordinato. Immo quam pauci carent omni actuali, aut sine aliqua distractione aut levi negligentia vel irreverentia veniali communicant.

Demum probari potest conclusio ex consuetudine Eccle- 51
siæ, quæ olim post Baptismum solebat dare infantibus sacramentum Eucharistiæ, sicut modo in articulo mortis solet administrari phreneticis, in quibus, ob defectum usus rationis, nequit esse actualis devotio: At hoc non esset licitum, nisi conferret ipsis suum effectum primarium, qui est augmentum gratiæ; quia administratio sacramenti, quæ scitur non habitura suum effectum primarium, est illicita. Unde non valet quod ait Cajetanus, phreneticis non dari viaticum ad augendum in hac vita gratiam, sed propter vitam æternam, & propter impugnationes dæmonum. Tum quia non potest illis prodesse receptio hujus sacramenti ad vitam æternam, nisi augendo in illis gratiam, quæ est radix & semen gloriæ. Tum etiam, quia impugnationes

Dæ-

Dæmonum phreneticis timendæ non sunt, cum enim careant usu rationis, peccare non possunt.

52 Dico tertio, licet peccata venialia, & mentis distractiones cum quibus ad sacramentum Eucharistiæ accedit, non impediant totale augmentum gratiæ habitualis in hoc sacramento, impediunt tamen intensionem illius. Ratio est, quia sacramenta novæ legis eo intensiorem gratiam ex opere operato producunt in subjecto, quo illud melius dispositum inveniunt, quia producunt ad instar caussarum naturalium.

§. II.

Solvuntur objectiones.

53 Contra primam & tertiam conclusionem nullum militat argumentum alicujus momenti, sed contra secundam objicitur primo: Nullus actus peccaminosus potest augere gratiam: Sed accedere ad Eucharistiam cum peccatis venialibus, est peccatum veniale, saltem quando illa venialia recto usui talis sacramenti, & reverentiæ ei debitæ adversantur, ut infra dicemus; Ergo non potest augere gratiam.

54 Respondeo distinguendo Majorem: Nullus actus peccaminosus potest augere gratiam ex opere operantis, concedo Majorem: ex opere operato, sive ut conditio physica, nego Majorem: hujusmodi autem communio tunc caussat augmentum gratiæ ex opere operato, seu ex vi & efficacia sacramenti, cum dispositione sufficienti recepti.

55 Objiciunt secundo: Hoc sacramentum est institutum per modum cibi: Ergo non caussat augmentum gratiæ, nisi suscipiens habeat actualem devotionem. Probatur Consequentia, quia cibus naturalis non nutrit vivens, nisi ipsum vivens calore suo naturali agat in cibum: Ergo nec iste cibus spiritualis nutrit hominem, nisi homo calore supernaturali, idest actibus caritatis, agat in ipsum.

56 Respondeo negando Consequentiam, ad cujus probationem, concesso Antecedente, nego etiam Consequentiam, & paritatem. Ratio vero discriminis est, quia cibus materialis convertitur in ipsum vivens, & ideo debet vivens agere circa ipsum. At vero cibus iste spiritualis, potius dicitur nos in ipsum spiritualiter convertere, & nos nutrire, non quatenus nos agimus in ipsum, sed quatenus ipse agit in nos, & in nobis augmentum gratiæ sanctificantis producit.

57 Objicitur tertio, ex nostra sententia sequi, quod Sacerdotes quotidie celebrantes, sed tepide, plus consequerentur gratiæ & caritatis, quam sanctissimi viri in exercitiis spiritualibus: hoc autem videtur falsum, & contra experientiam; cum constet illos non esse propterea ferventiores in operando, nec in virtute magis proficere; immo potius in spiritualibus exercitiis esse valde tepidos & languidos, debiles ac infirmos, similesque septem illis vaccis, macie & fame consumptis, quas vidit Pharao Genes. 41. Caritas vero non est otiosa ubi est, juxta illud Augustini in Psalm. 13. *Da mihi vacantem amorem & nihil operantem?* Et istud Gregorii Magni homil. 50. in Evangelia. *Nunquam est amor Dei otiosus, operatur enim magna si est, si vero operari renuit amor non est.* Similia habet D. Thomas opusc. 61. c. 30. ubi hæc scribit: *Amor operatur magna, & reputat parva; operatur multa & reputat pauca; operatur diu, & reputat breve*: Ergo, &c.

58 Respondeo, concessa sequela Majoris, negando Minorem, ad cujus probationem dico, ideo gratiam illam sic auctam in Sacerdotibus illis non operari quotidie ferventius, tum quia habitus infusi non auferunt difficultatem relictam ex actibus vitiosis, sicut habitus acquisiti, Tum præsertim, quia habitus gratiæ & caritatis proxime operantur per auxilia actualia, quæ ob mentis distractiones, & peccata venialia in celebratione commissa, Sacerdotibus illis denegantur. Unde non mirum quod illi in spiritualibus exercitiis sint valde tepidi & languidi. Notandum tamen, quod frequentius tepide celebrantes, merito, & cum maximo fundamento, timere debent, ne sint in statu peccati mortalis, maxime si nunquam fere ferventer ad hoc sacramentum accedant. Quod si quis ex formali intentione vellet cum tempore & distractione ad illud accedere, dicit Nugno talem peccare mortaliter, propter nimium contemptum tanti sacramenti.

59 Quæres utrum sit peccatum veniale accedere ad Eucharistiam, cum affectu habituali vel actuali ad peccata venialia?

Respondeo peccata venialia cum quibus aliquis ad communionem accedit, esse posse duplicis generis, quædam enim adversantur recto usui hujus sacramenti, & reverentiæ ei debitæ, idest attentioni ac devotioni quam actus ille postulat ex natura sua, ut voluntaria evagatio animi, tepor, indevotio, irreverentia, & similia: alia vero sunt quæ nullam habent oppositionem peculiarem cum devotione & reverentia ad hoc sacramentum requisita, sicut affectus inordinatus ad cibum, potum, mendacia jocosa, & similia. Si quis ergo cum affectu habituali vel actuali ad peccata venialia hujus secundi generis, accedat ad Eucharistiam, non peccat venialiter, quia talia peccata, ut diximus, non habent specialem repugnantiam vel oppositionem cum hoc sacramento, vel usu illius: secus vero si quis cum affectu habituali vel actuali ad peccata venialia primi generis communicet, aut Missam celebret. Nam si peccatum veniale est libere evagari inter orandum, & non satis attendere ut docent omnes cum D. Thoma 2. 2. quæst. 85. art. 13. ad 3. quanto magis inter celebrandum aut communicandum est velle illam evagationem, atque ad illam affici? Unde non solum falsum, sed etiam erroneum puto quod docent Joannes Sanchez in disputationibus selectis, disput. 23. nempe sumptionem Eucharistiæ præcise sumptam, prout scilicet est distincta ab oratione, quæ sine dubio attentionem postulat, non requirere attentionem sub præcepto, licet requirat de consilio; ideoque nullum peccatum esse communicare cum distractione. Etenim ipsa quoque receptio venerabilis sacramenti, præcise sumpta, exigit attentionem aliquam & devotionem, ac reverentiam, ut docet Tridentinum sess. 13. cap. 7. his verbis: *Si non decet ad sacras ullas functiones quempiam accedere nisi sancte: certe quo magis sanctitas & divinitas celestis hujus sacramenti viro Christiano compertæ est, eo diligentius cavere ille debet, ne absque magna reverentia & sanctitate ad id percipiendum accedat.* Unde Chrysostomus homil. de proditione Judæ: *cum ad reverendum altare ascendis, sacrum Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honore mirare, mente continge, cordis manu suscipe, & haustu interiori assume.* Et homil. 24. in 1. ad Corinth. *Qui hoc honore dignantur, ut mensæ regiæ accumbant, & pocula tangant, formosos esse oportet, & mentis pulcritudine præditos, auro fulgentes, ac pura veste amictos. Neque hæc gracalorum mensa est, sed aquilarum, hoc est animarum sublimium, & in cælum erectarum quæ nullum cum terra commercium habeant, neque deorsum trahantur aut repant, rerum creatarum cupiditate illectæ, sed quæ indefinenter sursum evolent, ipsumque justitiæ Solem, acutis ac perspicacibus mentis oculis intueantur.*

ARTICULUS VI.

Utrum Sacerdotes celebrantes, & sub duplici specie communicantes, plus gratiæ recipiant quam laici, qui sub una tantum specie communicant?

Partem affirmativam docent Vasquez, Delugo, Meratius, Martinonus, aliique Recentiores, post Alensem. Negativa vero communis est apud Thomistas eamque ex extraneis docent Alanus, Suarez, Bellarminus, Salmeronius, Conink, Amicus, Ysambertus, & fere omnes qui hoc tempore scripserunt contra hæreticos de communione sub utraque specie.

§. I.

Conclusio negativa statuitur.

Dico igitur, Sacerdos sub duplici specie communicans, non plus recipit gratiæ, quam laicus, qui sub una tantum specie communicat, si uterque sit æqualiter dispositus. 60

Hanc conclusionem probat Salmeron tomo 9. Tractatu 26. ex eo quod si vera esset opposita sententia: non posset Ecclesia auctoritate propria laicos privare communione sub utraque specie, eo quod non sit auctrix, sed dispensatrix tantum donorum Christi; immo contra justitiam & Christi promissionem faceret, quia legata non dispensaret juxta voluntatem legantis, & populum Christianum privaret majori fructu spirituali, qui ex communione utriusque speciei percipitur. Unde aliqui asserunt, Patres Concilii Basileensis, Bohemis, communionem sub utraque specie flagitantibus, ea solum conditione concessisse, ut prius profiterentur non plus fructus capi ex utraque specie, quam ex una tantum, ut ex Ruardo refert Bellarminus.

Verum hæc ratio non urget, licet enim qui sub utraque specie communicant, plus gratiæ & fructus spirituales reciperent, quam sub una tantum specie communicantes, posset tamen Ecclesia, propter reverentiam tanti sacramenti, & ob morale periculum effundendi sanguinem, privare populum fructu aliquo spirituali ad salutem non necessario. Sicut ob simile periculum privat infantes (quamvis capaces) fructu hujus sacramenti, nec non phreneticos, & eos qui vomitum patiuntur, ut patebit infra, cum de usu hujus disseremus. 61

Quod vero attinet ad Basileense, in sess. 30. ubi decretum de communione sub una tantum specie pro fidelibus laicis stabilitur, nulla prorsus mentio fit supra dictæ conditionis, sic enim dicitur: *Sive autem sub una specie, sive sub duplici quis communicet, secundum ordinationem, seu observantiam Ecclesiæ, proficit digne communicantibus ad salutem. Nec nullatenus ambigendum est, quod non sub specie panis caro tantum, nec sub specie vini sanguis tantum, sed sub qualibet specie est integer Christus.* Hac ergo ratione prætermissa

62 Probatur primo conclusio ex Tridentino sess. 21. cap. 3. ubi ait: *Fatendum esse etiam sub altera specie totum atque integrum Christum, verumque sacramentum sumi; ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt.*

63 Dices, Concilium Tridentinum non dicere absolute nulla gratia fraudari, sed nulla gratia ad salutem necessaria, quod verum est, quamvis admittatur Sacerdotem recipere majorem gratiam, quam laicum.

Sed contra: Licet ex hoc sequatur oppositam sententiam non esse manifeste contra Tridentinum, adhuc tamen possumus arguere in hunc modum. Vel Concilium loquitur de gratia simpliciter necessaria ad salutem? Et hoc non videtur ad mentem Concilii, quia licet quis privaretur actuali susceptione Eucharistiæ, non fraudaretur aliqua gratia ad salutem necessaria; posset enim per pœnitentiam aut contritionem talem gratiam consequi. Vel intelligitur de gratia secundum quid necessaria ad salutem? cum enim omnis gradus gratiæ sit secundum quid & ad melius esse necessarius ad salutem, communicantes sub altera tantum specie, defraudarentur, juxta mentem Concilii, gratia ad salutem necessaria, quia aliquo gradu gratiæ privarentur.

64 Probatur secundo conclusio: Si Sacerdos sub utraque specie communicans, plus reciperet gratiæ, quam laicus sub una tantum specie communicans, vel hæc æqualitas proveniret ex speciebus, vel ex re contenta sub ipsis; vel ex earum significatione? Non ex speciebus continentibus; species enim secundum se, & ut abstrahunt a re contenta, non habent vim productivam gratiæ. Neque etiam a re contenta, quandoquidem idem Christus & totus æque sumitur sub una & sub utraque specie. Neque demum ex significatione specierum, implicite enim, licet non explicite, illud totum significat unica species, quod significat utraque; ita ut tota differentia significandi, quod non est sufficiens ad caussandum distinctum effectum, ut patet in Baptismo, qui per immersionem expressius ex modo significandi denotat consepulturam baptizati cum Christo, quam per solam aspersionem; cum tamen utrovis modo collatus, eamdem semper importet gratiam, quæ baptizatum cum Christo consepelit. Et idem est de matrimonio contracto per verba; licet enim significet vinculum matrimoniale magis perfecte, quam matrimonium contractum per sola signa, aut nutus, non tamen efficit majus aut perfectius vinculum, sed idem prorsus.

65 Tertio, probatur conclusio ratione Cajetani: Eamdem gratiam confert sanguis Christi, ut contentus in hoc sacramento per concomitantiam, quam prout in eo continetur ex vi verborum: Sed laici communicantes tantum sub specie panis, recipiunt sanguinem Christi per concomitantiam: Ergo eamdem recipiunt gratiam ac sacerdotes qui illum sub speciebus vini, prout ex vi verborum in hoc sacramento continetur, recipiunt. Minor est certa, Tridentinum enim sess. 13. cap. 3. ait corpus Christi esse sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, quia partes Christi Domini inter se copulantur. Major autem probatur: Quod in sumptione Eucharistiæ caussat gratiam, non est solum id quod vi verborum continetur in hoc sacramento: sed etiam id quod est in eo per concomitantiam, alias Divinitas, & Persona Verbi, gratiam hujus sacramenti non caussarent, cum in eo sint tantum per concomitantiam: ergo eamdem gratiam caussat sanguis Christi, ut contentus in hoc sacramento per concomitantiam, quam prout continetur in eo vi verborum. Unde D. Thomas opusc. 59. cap. 29. sic discurrit: *Hæ quatuor, corpus, sanguis, anima, & Deitas, jam ultra non possunt separari; unde sicut sumit sacerdos sanguinem Christi sacramentaliter de calice, sic populus sumit eum intellectualiter sub specie panis de ipso corpore Christi; & est eis tam utilis & tam dulcis, ut sacerdotibus, qui sumunt eum sub specie vini de calice: Canticorum 1. Botrus Cipri dilectus meus mihi. Duo sumo in botro, unam, scilicet corpus Domini in cibum, & ex uva sugo dulcem sanguinem in potum.* Quibus verbis declarat tam utilem ac dulcem esse sanguinis sumptionem sub specie panis ipsis laicis, quam Sacerdotibus ejusdem sanguinis sumptionem sub speciebus vini.

Id confirmat exemplum de manna, quod est figura hujus sacramenti, nam de eo Exodi 16. dicitur: *Non amplius habuit qui plus collegerat, nec qui minus paraverat, reperit minus.* Unde Papa Hilarius in suis decretis quæ habentur tertia parte Conciliorum, sic ait: *Ubi pars est corporis, ibi est totum. Eadem ratio est in corpore Domini, quæ in manna, quod ut ejus figura præcessit; de quo dicitur, qui plus collegerat, non habuit amplius, neque qui minus paraverat, habuit minus.* Et Guitmundus lib. de veritate Eucharistiæ: *Possumus dicere tantumdem esse in una portiuncula, quantum erat in hostia tota: sicut de manna legitur, qui plus collegerat, non habuit amplius, nec qui minus collegerat, habuit minus. Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est; nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis.* Quod illi dicunt de particula hostiæ, comparatione totius, dici potest de unica specie, comparatione utriusque simul; nam sicut tantum est in unica particula, quantum in toto; ita totum quod continetur sub duplici specie, sub una reperitur.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primo: Clemens VI. in Bulla ad Regem Galliæ, concedens illi facultatem communicandi sub utraque specie, addit, se hoc privilegium illi concedere, *ad majus gratiæ augmentum*: Ergo existimat eum qui communicat sub utraque specie plus gratiæ recipere, quam sub una tantum specie communicantem. 66

Respondeo verba illa Pontificis intelligenda esse de augmento gratiæ ex opere operantis, ratione scilicet majoris dispositionis, quam in Rege supponebat, hoc ipso quod accessurus esset ad communionem sub utraque specie, sibi speciali privilegio a Sede Apostolica concessam. 67

Objicies secundo: Sacramenta novæ legis caussant id quod significant: At majorem gratiam significant geminæ species, quam alterutra tantum; utraque enim species significat plenitudinem convivii spiritualis, & perfectam animi refectionem, quam non significant singulæ species seorsim sumptæ: sicut cibus & potus materialis diversas important refectiones corporis; unus enim roborat, alter exhilarat; unus expellit famem, alter vero sitim extinguit: Ergo majorem gratiam caussant duæ species, quam unica. 68

Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, ad cujus probationem, nego ex parte rei significatæ pleniorem refectionem spiritualem significari per utramque speciem simul, quam per alterutram tantum, sed solum ex parte modi significandi; quod non sufficit ut sacramentum pleniorem aut perfectiorem operetur effectum, ut in secunda probatione conclusionis ostendimus, duplicique exemplo declaravimus. Addo quod in refectione spirituali non distinguuntur cibus & potus, sed eadem res, sive eadem gratia nutrit, & refrigerat; sedat famem, & extinguit sitim; unde in Scriptura una eademque res esuriri & sitiri dicitur, Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam*; quod & in corporalibus interdum observare est, quandoquidem infantibus lac & pulticula, majoribus panis vino intinctus, qui cibi & potus usum habent. 69

Objicies tertio: Si species panis & vini non caussarent diversas gratias, sed unam tantum: vel tota hæc gratia Sacerdoti conferetur in sumptione solius speciei? & sic species vini non esset verum sacramentum, nam gratiam quam significat non conferret, obicem non ponenti. Vel in sumptione solius calicis? & sic species panis non esset verum sacramentum, ob eamdem rationem. Vel partim in sumptione hostiæ, & partim in haustu calicis? Et hoc etiam dici nequit; quia non potest assignari ratio cur species panis sumpta a laico, statim illi conferat totam suam gratiam, quam apta est conferre; Sacerdoti vero non totam, sed dimidiam tantum conferat, aliam dimidiam caussandam relinquens a subsequenti specie vini: Ergo &c. 70

Respondeo totam gratiam Sacerdoti dari in ipsa hostiæ sumptione. Nec propterea sumptio calicis non est verum sacramentum; quia ut sit verum sacramentum, non est necesse ut gratiam actu conferat (nam Eucharistia dum est in pixide, est verum sacramentum, & tamen gratiam actu non confert) sed sufficit quod quantum est de se possit illam conferre, si subjectum sit dispositum: hic vero subjectum non est dispositum, eo quod totum effectum sacramenti recipit in sumptione specierum panis. Sicut si laicus post sumptam unam particulam, immediate sumeret aliam, nullam gratiam reciperet; quia similiter subjectum non esset dispositum, eo quod totum effectum sacramenti in sumptione primæ hostiæ recepit. 71

Objicies quarto: Eucharistia modo sumpta sub sola specie panis, non est majoris efficaciæ, quam fuisset in triduo mortis Christi: Sed in triduo mortis Christi non tribuisset tantam gratiam, quantam contulisset communio sub utraque specie; cum enim corpus Christi esset tunc absque sanguine, gratiam quidem contulisset sub specie panis, sed præcise per modum cibi; Ergo etiam modo Eucharistia sumpta sub utraque specie majorem confert gratiam, quam cum sub una tantum specie sumitur. 72

73 Respondeo primo, nego Majorem, ideo enim modo communio sub unica specie est tam efficax ac communio sub utraque specie: quia sub unica specie modo continetur totus Christus: At vero in triduo mortis Christi sub specie panis non fuisset totus Christus, quia tunc cum sanguis Christi esset separatus a corpore, sub speciebus panis non fuisset sanguis per concomitantiam, sicut modo.

74 Respondeo secundo: data Majori, negando Minorem; cum enim gratia quæ per modum potus tribuitur, non sit entitative distincta ab ea quæ confertur per modum cibi, sed una eademque, probabile est consequenter quod in triduo mortis Christi tanta gratia collata fuisset communicanti sub unica specie, quanta tribuitur communicanti sub utraque. Maxime quia licet sanguis non fuisset tunc per concomitantiam cum corpore, bene tamen Suppositum Divinum a quo quælibet species habet totam suam virtutem: hæc tamen est differentia, quod communio tunc facta sub unica specie non fuisset signum gratiæ secundum quod habet rationem potus spiritualis, bene tamen communio sub utraque.

DISPUTATIO IX.

De usu seu sumptione Eucharistiæ,

Ad quæstionem 80. & 81. D. Thomæ.

1 QUia speciale est in hoc sacramento, ut ejus sumptio ab ipso sacramento distinguatur, postquam Divus Thomas egit de essentia, caussis, & effectibus illius, disserit de ejus usu, qui licet sit prior in executione ipsius effectibus, in intentione tamen est posterior. Agit vero primo de ejus usu in communi quæst. 80. & deinde in particulari de modo quo Christus est usus hoc sacramento, quæst. 81. Verum quia suppositis his quæ de institutione hujus sacramenti supra diximus, nihil restat disputandum circa hanc quæst. 81. illa prætermissa, solum agemus de usu Eucharistiæ in communi.

ARTICULUS I.

Utrum fideles præcepto Divino & Ecclesiastico teneantur sumere Eucharistiam, & quandonam ad id obligentur?

2 DIco primo, obligatio sumendi Eucharistiam nedum est de præcepto Ecclesiastico, sed etiam de jure divino. Ita D. Thomas hic art. 11. ubi ait: *Manifestum est quod homo tenetur hoc sacramentum sumere, non solum ex statuto Ecclesiæ, sed ex mandato Domini dicentis Luca 22. Hoc facite in meam commemorationem.*

Colligitur ex Scriptura, nam sicut præceptum baptizandi colligimus ex illo Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritus Sancto, non potest introire in regnum Dei*, & præceptum pœnitentiæ ex illo Lucæ 13. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis;* ita ex verbis illis Joannis 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: recte colligitur præceptum Christi de hujus sacramenti sumptione, quod qui non servat, non habet vitam in se.

3 Potest etiam assignari ratio congrua, cur Christus voluerit tale præceptum nobis imponere, quia nimirum hoc sacramentum per modum cibi, ad vitam spiritualem hominis conservandam necessarii instituit. Nam sicut jure naturæ tenetur homo cibum naturalem sumere, quia sine eo non potest diu vitam conservare; ita quia moraliter impossibile est in vita spirituali diu perseverare, sine hujus divini Sacramenti, & cibi cælestis subsidio, conveniens fuit quod Christus sub præcepto ad illud sumendum nos obligaret. Et certe si Adam in statu innocentiæ, sub peculiari præcepto divino debuisset aliquando de ligno vitæ, quod typus fuit Eucharistiæ, comedere, ad vitam corporis conservandam, ut multi docent; quanto magis congruum fuit, hominem lapsum, ad spiritualem vitam animæ conservandam, divino astringi præcepto, ut aliquando teneretur de hoc vitali ligno comedere? Et quidem eo hoc præ illo convenientius fuit, quo negligentior est homo ad vitam animæ, quam ad vitam corporis conservandam.

4 Confirmatur: Cum Eucharistia sit omnium sacramentorum finis, utpote sacramentum caritatis, quæ est vinculum perfectionis, fas non est credere, quod cum de Baptismo & de Pœnitentia Christus divinum præceptum tulerit, hoc reliquerit sine præcepto, ut recte arguit Soto in 4. dist. 12. q. 1. art. 11.

Dico secundo, hoc præceptum divinum obligat fideles baptizatos, in articulo mortis, & etiam aliquoties in vita.

Probatur prima pars: Hoc sacramentum institutum est per modum Viatici: Ergo tunc præsertim sumendum est, quando exeundum est de hac vita. Unde Can. *De his* 26. q. 6. ex Concilio Nicæno dicitur; *De his qui recedunt ex corpore, antiqua legis regula observabitur nunc etiam; ita ut si forte quis recedat ex corpore, necessario vita sua non defraudetur Viatico.*

Confirmatio; Posito quod hoc præceptum sit divinum, 5
ut præcedenti conclusione ostensum est, non potest, præcisa determinatione Ecclesiæ, commodiori tempore obligare quam in mortis articulo, in quo tenetur infirmus quantum potest se Christo incorporare, & de securo viatico pro periculoso itinere sibi providere.

Quod vero idem præceptum divinum obliget etiam 6
aliquoties in vita communicare, patet ex fine ad quem ordinatur, nam ordinatur ad nutriendam & roborandam animam in vita spirituali: ad hoc autem non sufficit semel tantum in vita, vel in solo articulo mortis, hunc cibum sumere; sicut enim ad vitam corporalem non sufficit semel aut iterum in vita cibum sumere, ita nec ad vitam spiritualem; quia sicut illa paulatim minuitur actione caloris naturalis, humidum radicale continuo depascentis, defectu cujus vita animalis destruitur; ita hæc actione concupiscentiæ, humidum radicale amoris divini perpetuo absumentis. Unde sicut de ligno vitæ, quod ut supra dicebamus, fuit typus, & symbolum hujus sacramenti, Adam in statu innocentiæ, & non semel, sed pluries debuisset ex Dei præcepto comedere, ad restaurandum humidum radicale vitæ humanæ, ita & de hoc sacramento proportionaliter dicendum est.

Dixi autem in conclusione, *fideles baptizatos*, quia in 7
fideles & non baptizati non tenentur præcepto divino ad communionem, sicut nec ad confessionem, quidquid in contrarium dicat Suarez: ut enim recte discurrit Soto in 4. dist. 18. q. 1. art. 3. conclus. 1. *Jus divinum supernaturale solum obligat universum orbem ad suscipiendam Evangelicam fidem: obligatio autem ad alia præcepta singularia sacramentorum, non exurgit nisi ex ipsa professione fidei, qua fit in Baptismo: quemadmodum si quis facit votum simplex Religionis, licet teneatur ad religionem, non tamen ad ejus caremonias & officia, donec illam profiteatur.* Addo quod, si hoc præceptum obligaret non baptizatos, Sancti Martinus, & Ambrosius, aliique plures, qui diu Baptismum distulerunt, contra præceptum hoc divinum communicandi peccassent mortaliter: quod de tam sanctis viris afferere nefas est.

Dices, Qui sunt in peccato mortali ad communionem 8
obligantur, non quidem ut communicent existentes in peccato, sed ut pœnitentiam agant, & sic communicent: Ergo similiter non baptizati tenentur ad communionem, non quidem ut communicent antequam Baptismum suscipiant, sed ut baptizentur, & sic communicent. Unde ipse Christus Joann. 6. præceptum promulgavit Capharnaitis, quorum maxima pars non erat baptizata.

Respondeo, concesso Antecedente, negando consequen- 9
tiam & paritatem: nam illi qui sunt in peccato mortali, sunt capaces communionis, quamvis illam licite sumere non possint, nisi per pœnitentiam disponantur; non baptizati vero adhuc illius capaces non sunt, & sic ad illam non obligantur, sed tenentur solum se capaces ad illam reddere, quod est obligari ad Baptismum, quo hujus sacramenti & aliorum capaces fiunt. Sicut supra dicebamus, quod ille qui fecit votum simplex Religionis, tenetur quidem ingredi Religionem, non obligatur tamen ad officia & onera Religionis, donec eam ingressus fuerit, & solemnem professionem in ea emiserit. Unde ad illud quod subditur de Capharnaitis, dicendum est, Christum hoc præceptum Capharnaitis omnibus promulgasse, ut scirent se illo teneri, non quidem immediata obligatione, sed mediata, id est post Baptismum, ad quem omnes immediate obligati erant; & ut necessitate sumptionis Eucharistiæ, non baptizati magis inducerentur ad suscipiendum Baptismum, sine quo Eucharistia sumi nequit.

Dico tertio, præter præceptum divinum, extat Eccle- 10
siasticum, quo omnes fideles cum ad annos discretionis pervenerint, obligantur semel in anno, nempe in Paschate, communicare. Patet ex cap. *Omnis utriusque sexus*, de pœnitentiis & remissionibus, & ex Tridentino sess. 13. can. 9. ubi sic habetur: *Si quis negaverit omnes & singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad communicandum, juxta præceptum sanctæ matris Ecclesiæ, anathema sit.* Ante hoc præceptum præcessit decretum Fabiani Papæ qui electus est anno 238. obligans ad communionem sacramentalem ter saltem in anno, nempe in die Natalis Domini, Paschatis, & Pentecostes, ut habetur Can. *Etsi* de consecrat. dist. 2. cui Sother Pontifex, ob memoriam passionis & institutionis hujus sacramenti, addidit diem cœnæ Domini, ut habetur in Canone *In cœna*, eadem distinct. Sed hæc omnia revocata sunt in Lateranensi cap. citato, in quo præcipitur solum fidelibus semel in anno, nempe in Paschate, communicare. Nomine autem *Paschatis*, ex Ecclesiastica consuetudine, & bulla Eugenii IV. quæ incipit *Fide digna*, intelligitur totum tempus a Dominica palmarum usque ad Dominicam in albis inclusive, immo in aliquibus regionibus, ut in Germania, extenditur a principio Quadragesimæ, usque ad decimamquartam diem post Pascha.

11 Contra hoc præceptum acriter invehuntur & debaschantur Hæretici: Lutherus enim in serm. de confess. & sacramento Eucharistiæ, aliisque suis libris dicere non erubuit, errare illos graviterque peccare qui cogunt homines sub peccato mortali in Paschatis festo sacramento uti. Calvinus vero lib. 4. instit. cap. 17. §. 46. hæc impudentissime scribit: *Hæc consuetudo quæ semel quotannis communicare jubet, crassissimum est diaboli inventum, cujuscumque tandem ministerio invectum fuerit.* Verum in his refellendis non immoror, quia ut cum Hieronymo epist. ad Ctesiphontem loquar: *Sententias istas prodidisse, superasse est. Patet prima fronte blasphemia, Non necesse habet convinci quod primæ statim professione blasphemum est.* Unde solum hic proponam, & breviter resolvam tres difficultates quæ circa hoc præceptum occurrunt. Prima est; an qui prævidet se impediendum, ne in Paschate communicet, teneatur tempus præscriptum prævenire?

Respondeo breviter, quod si timetur futurum impedimentum, pro tempore Paschali tantum, non tenetur quis prævenire, bene tamen si prævidet fore, ut neque tempore Paschali, neque reliqua parte anni, communicare possit. Nam duo præcepta virtualiter traduntur in capite citato, *Omnis utriusque sexus*. Unum est ne communio ultra annum differatur, cum dicitur: *Et suscipiat reverenter ad minus in Pascha*, quemadmodum ibidem immediate antea præcipitur, ut ne confessio ultra annum differatur, cum dicitur: *Semel saltem in anno confiteatur*. Alterum est, ut propter reverentiam & sollemnitatem diei festi, communio illa annua fiat in Paschate, quantum fieri potest. Licet ergo ratione hujus secundi præcepti non teneatur prævenire tempus, quia illud determinatum tempus respicit, bene tamen ratione primi, quia impletio ejus, tempori Paschali addicta non est, sed est determinatio præcepti divini obligantis aliquoties in vita communicare, ut conclusione præcedenti ostensum est. Unde qui longissimam navigationem aggrediens, prævidet se toto anno carituram hoc sacramento, teneretur antequam mari se committeret, illud suscipere.

12 Secunda difficultas est, an qui tempore Paschali omisit communionem, liber sit a præcepto usque ad sequens Pascha?

Respondeo negative, quia, ut diximus, præceptum communionis Paschalis continet duo virtualiter & æquivalenter; unum communicandi, saltem semel in anno; alterum id faciendi tempore Paschali, propter reverentiam festi Paschalis; quamvis ergo qui tempore Paschali omisit communionem, liber sit ab isto præcepto, cum elapso tempore Paschali impleri non possit, & nemo teneatur ad impossibile; non tamen a primo, istud enim obligat ad hoc ut annus non prætereat sine communione, sive ne ultra annum differatur tam salutare remedium; unde istud præceptum non est addictum tantum tempori, sicut alterum; nec est pure affirmativum, sed etiam virtualiter negativum, quatenus includit prohibitionem de non differendo ultra annum hoc sacramento. Unde continuo peccat ille qui cum possit communicare, non communicat; sicut continuo peccat ille, qui cum possit restituere, non restituit.

Tertia difficultas est, an qui peccato mortali sacrilege communicant, satisfaciat præcepto communicandi?

13 Respondeo etiam negative: nam præceptum Ecclesiæ est determinatio præcepti divini; unde videtur Ecclesia talem communionem præcipere, qualem Christus præcepit: Sed Christus præcepit manducationem piam & salutarem, cum præceperit illam ut medium ad nutritionem spiritualem animæ, & ad conservandam vitam spiritualem gratiæ & caritatis, juxta illud Joann. 6. *Qui manducat me, & ipse vivet propter me*: Ergo & Ecclesia illam præcipit.

14 Hæc ratio potest hoc exemplo confirmari & magis illustrari. Nam quia præcepto naturali tenemur ad materialem cibum sumendum ut medium conservativum vitæ corporalis; non satisfaciemus huic præcepto naturali, si sumentes cibum materialem, illi obicem ponamus, ne nostram vitam corporalem nutriat: Ergo similiter; quia præcepto divino, cujus præceptum Ecclesiæ est determinatio, obligamur ad sumendum Sacramentum Eucharistiæ, ut conservativum vitæ spiritualis, neutri præcepto satisfacimus, si sumentes hoc sacramentum, obicem ponamus quominus illud animam nostram spiritualem nutriat.

15 Confirmatur secundo: Si prælatus alicui infirmo præciperet ut sumeret cibum, huic præcepto non satisfaceret, si sumeret cibum veneno infectum qui ei mortem afferret: ergo similiter nec præcepto Ecclesiæ satisfacit qui in peccato mortali suscipit Eucharistiam, cum tunc illa non sit ei cibus, sed venenum. Unde Augustinus tract. 26. in Joann. *Nonne buccellæ Dominica venenum fuit Judæ? Et tamen accepit. Et cum accepit, in eum inimicus intravit: non quia malum accepit, sed quia bonum male malus accepit.*

Confirmatur: Eadem videtur ratio de præcepto com- 16
munionis, ac de præcepto confessionis: Sed qui facit confessionem sacrilegam, & voluntarie nullam, non satisfacit præcepto annuæ confessionis, ut declaravit Alexander III. in Congregatione generali Inquisitionis habita die 24. Septembris anni 1665. & oppositam sententiam, quam aliqui recentiores Casuistæ docent, ut temerariam, & scandalosam damnavit: Ergo pariter qui in peccato mortali sacrilege communicat, non satisfacit præcepto annuæ communionis. quamvis Suarez, Vasquez, Coninck, Martinonus, & alii Recentiores oppositum doceant, qui nimirum existimant, Ecclesiam actus mere internos non posse præcipere. Sed hoc fundamentum non est solidum; dato enim quod Ecclesia non possit directe & primario præcipere actum internum, secundario tamen, & indirecte, illum jubere potest; quando scilicet actus interior necessarius est, ut actus exterior sit bonus unde per se loquendo habet potestatem super actus exteriores, super actum vero interiorem, per accidens, & ratione actus exterioris, in quantum est forma illius. Sic Ecclesia præcipit Inquisitoribus sub pœna excommunicationis, ut non procedant contra aliquem ex odio, & in cap. *Dolentes*, de celebratione Missarum, jubet confessionem quotannis fieri *fideliter*, & officium divinum *studiose & devote* a Clericis celebrari. Cur ergo similiter singulis fidelibus præcipere non poterit, ut singulis annis, in festo Paschatis, pie & salubriter communicent, nullum apponendo obicem spirituali nutritioni, & gratiæ sacramentali?

ARTICULUS II.

Qua dispositio requiratur ad dignam sumptionem hujus sacramenti?

DIsputatione præcedenti ostendimus, ad consequen- 17
dum augmentum gratiæ habitualis ex opere operato, non requiri necessario actualem devotionem, aut immunitatem a peccatis venialibus; quia carentia sola actualis devotionis, non est impedimentum ad gratiam augendam, neque specialis aliqua irreverentia quæ sit peccatum mortale. Unde solum hic agendum est de aliis dispositionibus, & tum ex parte animæ, tum ex parte corporis requisitis ad digne & fructuose recipiendum hoc sacramentum.

Dico ergo primo, ad hoc ut peccator digne & fructuose recipiat hoc sacramentum, non sufficere solam fidem, immo nec attritionem supernaturalem, cognitam ut talem.

Prima pars est contra Lutherum, qui (ut refert Soto 18
in 4. distinct. 12. q. 2. artic. 4.) negat accedenti ad hoc sacramentum ulla opus esse animi præparatione, nisi sola fide & confidentia quod fit per ipsum gratiam obtenturus. Immo ita desipit, ut dicat tanto paratiores esse homines, quanto gravioribus peccatis sunt onusti, dummodo habeant fidem. Hic error proscribitur a Tridentino sess. 13. can. 11. his verbis: *Si quis dixerit solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendum sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum, anathema sit.*

Confutari etiam potest ex illo 1. *ad Corinth.* 11. *Probet* 19
autem seipsum homo, & sic de pane illo edat. Ibi enim non agitur de probatione fidei, sed conscientiæ peccatorum, de quibus ibi Paulus reprehendit Corinthios a versu 20. usque ad 33. quia nonnulli ditiores Ecclesiam prophanabant, in ea sumptuosam cœnam sumentes; fideles alios scandalizabant, & contemptis pauperibus, quos esurientes relinquebant, ipsi crapulæ & ebrietati vacabant.

Secunda etiam pars conclusionis omnino certa est, 20
quia in hoc distinguuntur sacramenta vivorum & mortuorum, quod quia ista sunt instituta ad caussandam primam gratiam, accedere ad illa in peccato mortali, cum sola attritione supernaturali cognita ut tali, non est indigne ad illa accedere, neque subinde ponere obicem effectui ipsorum: e contra vero quia sacramenta vivorum non sunt instituta nisi ad augendam gratiam, consequenter accedens ad illa in peccato mortali, cum sola attritione supernaturali cognita ut tali, peccat mortaliter, & ponit obicem effectui sacramenti. Unde Ambrosius lib. 6. in Lucam cap. 9. *Nemo cibum accipit Christi, nisi qui fuerit ante sanatus &c. Ubique ergo in hoc mysterio hic ordo servatur, ut prius per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, postea alimonia mensæ cælestis exuberet.* Et Basilius lib. 2. de Baptismo: *Mundemus nos* (inquit) *ab omni inquinato,*